

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
Ik oānkār sat̄ nām kartā purakh̄ nīrbhāo nirvair akāl mūrāt̄ ajūnī saibhān gur parsād̄.

The Sikh Bulletin

GURU NANAK MISSION

May-June 2014

ਜੇਠ-ਹਾੜ ਪੜਏ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

editor@sikhbulletin.com

Volume 16 Number 5&6

Published by: Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc; 3524 Rocky Ridge Way, El Dorado Hills, CA 95762, USA **Fax** (916) 933-5808
Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc. is a religious tax-exempt California Corporation.

In This Issue/ਤਤਕਰਾ

Editorial: Divine Revelation the Basis of Sikh Religion.....	1
Nanakian Philosophy and Science, Prof Devinder Singh Chahal, PhD. Canada.....	4
Sikh Clergy on way to destroying Guru Nanak's Sikhi, Col. Avtar Singh, Scarborough, Canada.....	11
Gurbani and Nature, Sawan Singh Principal (Retired).....	15
Sikh Turban, Bawa Singh Jagdev, Australia.....	18
Centenary Celebrations, Kanwar Sandhu.....	19
The Zafarnamah of Guru Gobind Singh, Louis E. Fenech: A Book Review by Christopher Shackle.....	21
ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਂਡਾ, ਕੀ ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹਨ?	
ਡਾ: ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਕੈਨੇਡਾ	22
ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਇਸ ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਵਿਚ (ਭਾਗ-੧੨), Dr. Sarbjit Singh, Navi Mumbai,.....	29
ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ, (੫-੬ ਜੂਨ ੨੦੧੪ ਨੂੰ ਲਿਖੀ)	
ਡਾ: ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁਵਾਲ	32
Respected Sikh pioneer set to turn 100.....	34

Editor in Chief

Gurpal Singh Khaira
Associate Editor
Hardev Singh Shergill

Production Associates

Amrinder Singh

This issue of the Sikh Bulletin is only in electronic format being sent to those whose email addresses we have. If you or someone you know would like to receive it please provide the email address. You may also pass it along to those on your email list.

The views expressed by the authors are their own. Please send the feedback and inputs to:

editor@sikhbulletin.com
Our Website: www.sikhbulletin.com

EDITORIAL

DIVINE REVELATION THE BASIS OF SIKH RELIGION

Interpretation of Gurbani of Sri Guru Granth Sahib (SGGS) had been and continues to be influenced by the background and the discipline the interpreter belonged to i.e. Vedantic, Islamic, Christian, agnosticism and even the atheism. It is also affected by the professional discipline of the interpreting scholar such as science, philosophy, legal etc. However the interpreting scholars lack spiritual background and knowledge and rely on analyzing the words (Akhar) of Gurbani, a sort of playing gymnastics with language to render their conclusions. They foray into Gurbani of SGGS in search of words or lines in shabads to equivocate and support their preconceived notions. Any meaningful discussion with them is not possible. They use strident tones in their discussion to prate absurdities with the greatest seriousness.

Then what is there to insure that the interpretations and conclusions an interpreter with scientific background using western methodology or principles of science will be accurate and better than all others. For example until recently science told us that life cannot exist below certain depth in the ocean. Recent discovery of creatures living at depths far below that limit proves the scientific conclusions can be wrong. In a recent TV interview a prominent NASA physicist with lots of credits to his name said the laws of physics as we know on earth may not be applicable elsewhere in the vast Universe. Gurbani already tells us in the Japji Sahib that **“no matter how much anyone tries to explain and describe them, the doings of the creator are incomprehensible”**.

ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰੁ। ਕਰਤੇ ਕੈ ਕਰਣੈ ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰੁ ॥

(SGGS Page 3 Japji)

Je Ko kahai karai vichar, karte kai karnai nahi sumar.

Languages humans use to communicate with each other are not sufficient even for the exalted and blessed souls to explain the Will of God. **Even Knowing God, I cannot describe Him; He cannot be described in words. Gurbani Says;**

ਜੇ ਹਉ ਜਾਣਾ ਆਖਾ ਨਾਹੀ ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ॥

(SGGS page 2 Japji)

Je hao jana akha nahi kahna kathan na jai.

Gurbani says through fifty two letters, the three worlds and all things are described. **But these letters shall perish just like everything else in this world; they cannot describe the unperishable.**

ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿ ਜਾਹਿਗੇ ਓਇ ਅਖਰ ਇਨ ਮਹਿ ਨਾਹਿ॥

E Akhar khir jahige oe akhar in meh nahi.

Sikh Bulletin has been publishing articles by Dr. Davinder Singh Chahal ji, a retired science professor who has been expounding his Nanakian Philosophy in careful and often elaborate details which he claims he arrived at using western scientific methodology in interpreting Gurbani of SGGS. He has published the English translation of Japji Sahib and a book titled "Nanakian Philosophy, Basis for humanity". We are publishing chapter 25 titled "Nanakian Philosophy and Science" of this book. Even though his labor and persistent marketing is admirable his interpretation of Gurbani has not achieved any acceptance. I am of the opinion Dr. Chahal believes his explication conform to the facts and strict requirements of a specific ideology or logic or the known truth. However his firm scientific belief that if you cannot see, touch, hear or feel something it does not exist, has taken him away from the spiritual and divine reality rendering his interpretations inapt.

Gurbani is neither Philosophy nor Nanakian
(Charan Singh Ontario/Canada, an email)

Sikh religion is based on the premise that God Himself revealed to Guru Nanak Dev Ji and endowed him with divine knowledge (Gurmat Gian) for the benefit of suffering humanity. Soul exists and the body is its temporary abode. Death of body is not death of the soul. **Any interpretation of Gurbani of SGGS which denies the absolute personality of loving God who is involved in His creation and is also independent of it is erroneous and misleading.**

Thou the independent father, thou are with all and without all.

ਸਭ ਹੀ ਮਧਿ ਸਭਿਹ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਬਾਪਾ॥

(SGGS page 51 M 5)

Sabh hi madh sabheh te baher bemuhtaj bapa.

Nanakian Philosophy denies God's personality and expresses a tendency to identify God and Nature as one. Because there is no God independent of Nature, nothing can properly be termed sacred or holy. Despite the clear and specific evidence in the SGGS it does not accept Gurmat preached by the Sikh Gurus as divine revelation. It is important to define the difference between Revelation and Philosophy.

Revelation (Webster's Dictionary)

"Something that is revealed by God to man", the dictionary of Philosophy also defines Revelation as "communication of Devine Will".

Philosophy (Webster's Dictionary)

"A search for a general understanding of values and reality by chiefly speculative rather than observational means". "The most general belief concepts and attitude of an individual or group".

Based on these definitions it is wrong to label Gurmat as philosophy. It does not fit. There is nothing speculative in the Gurbani of SGGS. To the best of my knowledge it specifically details the spiritual path for ascending to the divine reality.

Gurbani clearly states Guru Nanak Dev's unique spiritual experience as he was called to God's presence and blessed with HIS service.

ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰ ਕਾਰੈ ਲਾਇਆ.....ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਲਿ

ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ (SGGS page 150 M:1)

hao dhadhi veekar karai laia.....

Dhadhi sachai mahal khasam bulaia

I the bard out of work, the Lord put me to his service.....The Master summoned the minstrel to HIS true court.

Bhai Gurdas has also given account of when Guru Nanak Dev Ji ascended to the plane of truth and appeared before the True One.

ਪਹਲਾਂ ਬਾਬੇ ਪਾਇਆ ਬਖਸ਼ ਦਰ, ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਫਿਰ ਘਾਲ

ਕੁਮਾਈ (Bhai Gurdas Var 1 Stenza 24)

Pehlan babay paia bakhsh dar pichho de phir Ghal kumae.

Thus the divine revelation, spiritual communication of Guru Nanak Dev Ji is directly from God. The knowledge and truth communicated through this revelation is traceable to the divine and not the body and mind of the Guru. The Guru ji says his role is that of a mediator and not that of a moderator.

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਨੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ॥
(SGGS page 722 M:1)

jaisi mai avai khasam ki bani taisra kari gian ve lalo.

As the Word of the Lord comes to me, so do I utter, O Lalo.

There are more references available in the Hymns of the Gurus which tell us that the ultimate truth or Shabd is communicated to the Gurus in direct communication with God. According to SGGS (Guru) divine manifestation is expressed in the concept of Joti. It is the ascension of the seeker to God, not the descent of God. **“HE makes angels out of men, without delay”**.

ਜਿਨ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨਾ ਲਾਗੀ ਵਾਰ॥
(SGGS page 462 M:1)

Jin manas te devate kie karat na lagi var.

Once a seeker ascends to the plane of truth the Gurbani tells us he then does not go astray (ਨਾਂ ਉਹ ਮਰੇ ਨਾਂ ਠਾਗੇ ਜਾਏ) and after **he gets Revelation he continues to stay in tune with God.**

ਭਗਤ ਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਗੋਸਟਿ ਕਰਤ॥

Bhagat sang parabh gosat karat. (SGGS page 894 M:5)

The revelation in Islam and Jewish traditions is not directly from God to man. It is through an angel to Mohammad and from a burning bush to Moses respectively. In Christianity it is word made flesh and no direct communication from God. There is no revelation in Hinduism as God descends to earth as Avtar. It is Guru Nanak Dev Ji, the first prophet who clearly states that divine spiritual revelation he received was not dependent upon any source and that God directly, without intercession, revealed Himself to him and what he (Nanak) spoke was directly from God Himself (SGGS page 722). **Yet this so called Nanakian Philosophy and its proponent scholars accept revelation as basis of other major religions but they deny divine revelation as the basis of Sikh**

religion. I wonder what makes Mohammad and Moses believable whose revelation was not direct from God and is recorded from Hearsay several centuries after their deaths but not Guru Nanak Dev ji who left for us his own hand written documentary evidence of divine spiritual revelation to him.

Soul

According to Gurbani a long period of time evolved after the creation of the universe for environment to settle down. The known universe is sustained by motion. The moons revolve around planets, the planets revolve around the suns and the suns revolve around other larger suns. We know now, even the galaxies are on the move. **Evolution is a reaction to constant change that is universal throughout the universe.** Every living organism came into existence within God's Will and is born with a fixed time clock for staying alive that differs for everything. Thus all creation including humans had to go through evolution to arrive at the present state of existence. Nowhere in the Gurbani it says that God created the world as we see it now.

Gurbani specifically explains in very clear terms that the soul is granted human body as an opportunity to connect with the Perm-soul and warns not to waste this chance with pursuits which may thwart this goal. **This human body has been granted to you. This is your chance to meet the Lord of the universe.**

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥
(SGGS page 12 M5)

Bhai prapat manukh dahuria,
Gobind milan ki ih teri baria.

Gurbani explains the God's justice system using terms as true court (sachi dergah), righteous judge (dharam hadur), and true verdicts are rendered (othai sacho hi sach nibrai), record of merits and demerits is read in the presence of lord of dharama (changaia buraia vachai dharam hadur). Verdict for souls with merits is described as “receives honors in the true court” (dargeh pavai mann), radiant face (mukh ujal). After the soul leaves the body where does it go? Gurbani uses terms such as here and on the other side (halat, palat), here and over there (aithai, othai), after life and

past life (agai, pashai) etc. Some of the terms used for the soul are jind, jio, jinderia, and jia. Some of the terms used for the body are pind, kaian, dehuria. Migration of soul is explained as many births (bahut janam), birth after birth (janam janam).

The soul suffers pain here and suffers hell by wandering in endless reincarnations (birth after birth).

ਈਹਾਂ ਦੁਖੁ ਆਗੈ ਨਰਕੁ ਭੁੰਚੈ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭਰਮਾਵੈ॥

(SGGS page 1224 M 5)

ihan dukh again arak bhunchai bahu joni bharmavai.

These are just a few examples from Gurbani. But the so called Nanakian philosophy ignored all the shabads giving clear instruction about the existence of soul as separate from the body and whether it gets closer to God or gets into a wandering cycle away from God based on its good or bad action during its human life. Instead it zeroed in to misinterpret a M:5 shabad on SGGS page 885 about the death and disintegration of the body and dispersal of elements (ਪਵਨੈ ਮਹਿ ਪਵਨ ਸਮਾਇਆ). **The classic example of scientific methodology in action is presented in interpreting the terms sanjog and vijog from the pauri 28 of Japji Sahib as Fusion and Fission.** Japji Sahib pauris 27 and 28 are about the Yogis where Guru ji advise them if they do not have contentment and other virtues their symbols are of no use. Simple advice to the Yogis is made into something confusing for the seekers.

The rejection of revelation as the basis of Sikh religion and considering it the philosophy of one person based on his life experiences nullifies Gurbani completely. This amounts to calling the Sikh Gurus liars when they say we had direct communication with the Divine. It is good thing that Sikh priest (Granthis) and so called High Priests (Takhats' Jathedars) are illiterate and cannot read English and the Sikh intellectuals do not like to read anything written by other Sikh intellectuals that the Nanakian philosophy lies safely buried on bookselves. I shudder to think of the consequences of the Sikh communal reaction if the Nanakian **Fail-osophy** was authored by a non-Sikh.

Gurpal Singh Khaira
Editor in chief

K. T. F. of N. A. Inc. 3524 Rocky Ridge Way, El Dorado Hills, CA. 95762

CHAPTER 25

NANAKIAN PHILOSOPHY AND SCIENCE

Prof Devinder Singh Chahal, PhD

Institute for Understanding Sikhism

4418 Martin-Plouffe, Laval, Quebec, Canada H7W 5L9

Email: sikhism@iuscanada.com

“Science without religion is lame. Religion without science is blind.” *Albert Einstein*

INTRODUCTION

As usual most of the time discussion is about ‘Religion vs. Science’. For most of us Religion and Science have hardly anything in common; rather they sharply come into conflict with each other. For example, *“Science is almost totally incompatible with religion.”* Peter Atkins.

“The difference between faith and a conditional reliance on observation of the natural world is profound. It is the unresolvable difference between religion and science.”

Mark Friesel [7]

For a non-believer (atheist) religion is nothing but a bundle of rituals and dogmas rooted in irrationality and obscurantism. Before I go further to discuss the subject ‘Nanakian Philosophy and Science’ it is necessary to understand that **Sikhi** (Sikhism) founded by Guru Nanak during the 15th century is based on his philosophy, called ‘Nanakian Philosophy’, which has been discussed in detail in Chapter 4 & 5. Since I find that Sikhi (Sikhism) has been misrepresented or has been equated to a mythical and well institutionalized religion like others in the old Sikh literature, therefore, I prefer to discuss here ‘**Nanakian Philosophy and Science**’ rather than ‘Religion vs. Science’ or ‘Sikhism vs. Science’. I have avoided the use of ‘*versus*’ (vs.) instead I have used the word ‘*and*’ since there is no contest between ‘Nanakian Philosophy’ and ‘Science’. However, I would like to discuss a little bit about conflict between Religion and Science here to make the readers aware of some of the concepts of religion, which have been contradicted by the scientists.

CONFLICT BETWEEN RELIGION AND SCIENCE

The conflict between religion and science started during the Period of Renaissance (between 14th and

16th century) when science was emerging as an important subject affecting the lives of humans. During this period the scientists challenged certain concepts of religion in Europe. How difficult and risky it is to challenge the religious authorities? I would like to record here some of the punishments given by the church to those who raised their voices against some concepts of the church as reported by Bender and Leone [2]:

- Roger Bacon, a 13th century English priest, spent the final 14 years of his life in a dungeon for writing that in the quest for truth, experimentation and observation are valid challenges to the uncritical acceptance of spiritual and secular authorities.
- In spring of 1633, Galileo, an Italian scientist, was imprisoned for life for challenging the concept of the church that earth is the center of the universe and sun revolves around the earth.
- During the 19th century, Charles Darwin was mocked and maligned for claiming that all living things evolved from lower life forms.
- In 1925, John Scope, a high school biology teacher from Dayton, Tennessee was accused and convicted of violating a state law, which specified that only divine creation, as an explanation for the origin of life, could be taught in Tennessee public schools.”

Since the truth is eternal, it cannot be kept concealed forever. Recently, Easterbrook [4] had reported that the church has finally accepted the truth of those persons who were cruelly treated by the Church for their so-called heretic acts:

“The Vatican has at last formally apologized for its arrest of Galileo, while last fall Pope John Paul II gingerly acknowledged evolution to be, ‘more than just a hypothesis.’ Later this year, the Fuller Theological Seminary in Pasadena, California, the intellectual hub of conservative Protestant denominations, will publish a book acknowledging a natural origin for the human family tree. And increasingly, spiritual thinkers are endorsing the proposition of German theologian Dietrich Bonhoeffer, who wrote in the early 1940s that growing understanding of natural world simply means people need no longer look to the church for answers to questions they can now answer for themselves.”

Recently John Paul II [9] has also apologized for all the atrocities rendered during the last two millenniums by the church on Jews, Muslims, Protestants, Scientists, women, etc. in the document, *Memory and Reconciliation of the Past*.

McMullin [11] explained the hostility between religion and science as follows:

“There is a real problem to be faced here. Science has unquestionably encouraged the spread of irreligion. Are we then to retreat from it, as some leading Protestant and Jewish thinkers seem to advocate? Are we to set science over against religion as an alien and hostile fact, or are we to incorporate it in our world-view as a part of that total intelligibility which it is given to man alone to discover in God’s universe? Does the advance of science pose a threat to Christian’s theological understanding of the universe?”

To answer this last question, we must see something of what is meant by ‘explanation’ - scientific, philosophical and theological. Each discipline proceeds in a different way to ‘explain’ the same thing; each has, if you will, a different idea of what constitutes ‘explanation.’ For the scientist, the death of a dog will be ‘explained’ in terms of a virus; for the philosopher, it will be ‘explained’ in terms of matter (illusion in Christianity) and form; for the theologian, it will be ‘explained’ as part of God’s providence. Now the exponent of any one of these modes of explanation is quite liable to regard the other modes as being trivial or even spurious.”

He further explains that:

“Science now begins to emerge as an essential component in our understanding of God’s plan. Man is still the pivotal point in the universe. The scientist realizes better than most of us that the rationality on which science depends can be found only in a single creature, and that this creature alone has the incredible power of encompassing the universe in the sweep of his mind, of becoming ‘potentially all things.’ In Aquinas’ happy phrase, the whole history of the world has led up to this creature.”

The above views of McMullin [11] on the explanation of ‘death of a dog’ by different types of intellectuals clearly support my philosophy that interpretation of religion by the joint efforts of scholars expert in different fields - science, medicine, languages, philosophy, psychology, law, history, etc. will be more

close to the reality than that of one scholar just expert in only one field – the way it has been happening in the past and even now. The religion remained the domain of theologians since its evolution. Now no religious organization will be able to protect its religion from the influence of Science on it and its followers during the 21st century.

Many people feel that their own religious tradition is absolutely true, whereas science and all other faiths are artificial and deeply flawed belief systems, invented by error-prone humans. This attitude often fuels religious conflict, sometimes escalating into mass crimes against humanity and genocide. The result is that different religious traditions battle each other, as well as disagree with the findings of science [3].

This type of conflicts between Religion and Science are not only common in other religions but are happening in Sikhism, commonly called Modern Religion by many Sikh theologians. But any researcher who finds anything which goes against the concept of the so-called authority on Sikhism is either declared as an atheist or anti-Sikh or is condemned by the opposite groups or excommunicated from Sikhism. During the last few years starting from 1985 the number of excommunication of Sikh writers, scholars, researchers, politicians, Executives of Gurdwaras in Canada, etc. has reached at the top in the Sikh history. Now the Draconian sword of excommunication is hanging on the head of every Sikh researcher and nobody dares to say anything different than that of traditionally accepted for centuries. Therefore, it is difficult to say how long it will take to represent Sikhism and interpret Gurbani in their real perspective.

I would like to quote a few personal encounters against my use of Science and logic to interpret Gurbani and to represent Sikhism in their real perspective:

1. About 20 years ago I delivered a lecture on Gurbani and its interpretation keeping in view the latest scientific information and logic in a Gurdwara in Lachine, Québec, Canada. I usually encourage the audience to discuss with me any doubt after my lecture. An aged *Gurmukh* (I have forgotten his name) came to me with folded hands and said: “*Whenever you come to Gurdwara leave all Science and logic at home.*” I was first perplexed then I got control of myself and took out a bunch of keys from my pocket and let them

dropped before his eyes and I asked. “*Do you know why did the bunch of keys fell down?*” Without any hesitancy he replied that the keys fell down because of the gravitational pull of the Earth. I immediately requested him with my folded hands, “*If you have not left your knowledge of Science at home why are you suggesting me to leave it at home? Your statement is very subversive to the progress of preaching of Sikhism and Gurbani in their real perspective. I humbly request you; please do not give such suggestions to any other Sikh.*”

2. The second encounter occurred when I delivered a lecture on scientific and logical explanation of Gurbani in a Sikh Conference in Toronto about 6 or 7 years ago. While my lecture was appreciated by many participants but Dr Gurdarshan Singh Dhillon, Professor of History, Panjab University, Chandigarh remarked that I was shaking the faith of the participants in Sikhism. I told him that Galileo shocked the Christians’ faith when he declared that the Earth is not the center of universe and it is the Earth, which revolves around the sun not otherwise as was believed. I told him that Science cannot contradict the truth since truth is truth.
3. The third encounter occurred on May 9, 2004 during the question and answer session in a Conference held at the University of California, San Jose, California when again Dr Gurdarshan Singh Dhillon criticized my scientific and logical interpretation. He made a comment that he believes in Adam and Eve concept of Christianity since scientists have proved it. I told him no scientist believes in creation of Adam and Eve, however, they do believe in evolution theory of Darwin that man was evolved from single-celled organism through a very long process of evolution. And evolution has also been explained in the Gurbani. Many participants supported me.
4. There are quite a good number of Sikh writers and preachers like Dr Gurdarshan Singh Dhillon who oppose the scientific and logical interpretation of Gurbani and even declare it as sacrilegious act.

I mean to narrate these encounters only to prove that many Sikh theologians and some Sikh scholars will continue to oppose the use of Science and logic in

interpretation of Gurbani and representation of Sikhism scientifically and logically since they cannot come out of the heavy influence of ancient philosophy, mythology, Vedantic philosophy and disinformation found in old Sikh literature. But Einstein has said it differently as follows:

“Great spirits have always encountered violent opposition from mediocre minds...”

Albert Einstein

Einstein [6] wrote about the conflict between religion and science first by describing his concept of religion and science as follows:

“At first, then, instead of asking what religion is I should prefer to ask what characterizes the aspirations of a person who gives me the impression of being religious: **a person who is religiously enlightened appears to me to be one who has, to the best of his ability, liberated himself from the fetters of his selfish desires and is preoccupied with thoughts, feelings, and aspirations to which he clings because of their super personal value...** Accordingly, a religious person is devout in the sense that he has no doubt of the significance and loftiness of those super personal objects and goals which neither require nor are capable of rational foundation.”

Now let us compare the above observation of Einstein with Nanakian Philosophy about **‘Egoism and/or Egotism (the selfish desires)**. According to Nanakian philosophy egoism/egotism is the biggest factor in human nature that leads him toward his destruction. Getting rid of the nature of egoism/egotism is the greatest achievement of all for self-improvement and for service to the humanity:

ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ^੧ ਸਬਦੁ^੨ ਵੀਚਾਰੁ^੩ ॥

ਹਉਮੈ^੪ ਮਾਰੇਪ ਕਰਣੀ^੫ ਸਾਰੁ ॥

ਜਪੁ^੬ ਤਪੁ^੭ ਸੰਜਮ^੮ ਪਾਠ^੯ ਪੁਰਾਣੁ^{੧੦} ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਅਪਰੰਪਰ^{੧੨} ਮਾਨੁ^{੧੩} ॥

AGGS, M 1, p 223 [1].

The service¹ to the Guru is to comprehend³ the philosophy² of the Guru.

What is that philosophy?

Getting rid⁵ of ego⁴ and to do good deeds⁶ is the service to the God.

What is the benefit of good deeds and getting rid of ego?

Consider¹³ doing good deeds and knowing the God is more than¹² (highest of all) that of all your meditation⁷, austerities⁸, self-discipline⁹ and reading¹⁰ of Puranas¹¹.

The above principle of Nanakian Philosophy has been further strengthened by Guru Amardas as follows:

ਆਪੁ^੧ ਵੰਵਾਏ^੨ ਤਾ ਸਭ ਕਿਛੁ^੩ ਪਾਏ ॥

ਗੁਰ ਸਬਦੀ^੪ ਸਚੀ ਲਿਵਪੁ^੫ ਲਾਏ ॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੧੫.

Guru Amardas says:

By destroying² egoism and/or egotism¹ one can achieve everything³.

This can be achieved by contemplating⁵ on the teachings of Guru (Nanak)⁴.

AGGS, M 3, p 115.

After getting rid of egoism/egotism it is necessary to shatter the fetters of superstitions. Guru Arjan has described it as follows:

ਫੁਟੋ^੧ ਆਂਡਾ^੨ ਭਰਮ^੩ ਕਾ ਮਨਹਿ^੪ ਭਇਓ ਪਰਗਾਸੁ^੫ ॥

ਕਾਟੀ^੬ ਬੇਰੀ^੭ ਪਗਰ^੮ ਤੇ ਗੁਰਿ^੯ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ^{੧੦} ਖਲਾਸੁ^{੧੧} ॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੦੦੨.

The egg² of superstitions³ has burst¹ and my mind⁴ has been enlightened⁵ since the Guru⁹ has liberated¹¹ me by shattering the fetters¹⁰ of ignorance.

AGGS, M 5, p 1002.

Note : Here ਗੁਰਿ^੯ (Guru) means Guru Nanak since Guru and other Sikh Gurus have accepted Nanak as their Guru (Chapter 4, pages 37-50).

Is it not surprising that when Einstein is talking about shattering the fetters of ‘selfish desire’ to be the same principles, Egoism/egotism, of Nanakian Philosophy to become a religiously enlightened person.

Einstein [6] further wrote on the conflict between ‘Religion and Science’ as follows:

“For example, a conflict arises when a religious community insists on the absolute truthfulness of all statements recorded in the Bible. This means an intervention on the part of religion into the sphere of science; this is where the struggle of the Church against the doctrines of Galileo and Darwin belongs. On the other hand, representatives of Science have

often made an attempt to arrive at fundamental judgments with respect to values and ends on the basis of scientific method, and in this way have set themselves in opposition to religion. These conflicts have all sprung from fatal errors.

Now, even though the realms of Religion and Science in themselves are clearly marked off from each other, nevertheless there exist between the two strong reciprocal relationships and dependencies. Though religion may be that which determines the goal, it has, nevertheless, learned from Science, in the broadest sense, what means will contribute to the attainment of the goals it has set up. But science can only be created by those who are thoroughly imbued with the aspiration toward truth and understanding. This source of feeling, however, springs from the sphere of religion. To this there also belongs the faith in the possibility that the regulations valid for the world of existence are rational, that is, comprehensible to reason. I cannot conceive of a genuine scientist without that profound faith. The situation may be expressed by an image:

Science without religion is lame.

Religion without science is blind.

But some zealot theologians [8, 10, & 13] like some Christian theologians, have gone to such an extent that they misconstrued the above quotation of Einstein as follows to show the supremacy of religion:

“Science without religion is blind.

Religion without science is lame.”

It is hard to imagine that theologians will go to that extent against Science that they would misconstrue the well-established statement of a Nobel Laureate, Einstein, to disseminate religion according to their own whims. This is the most dangerous act of theologians to show supremacy of religion over Science by misrepresentations and keeping the humanity in the dark. The theologians should not ignore the fact that the truth is eternal, which cannot be kept hidden for a long. The truth is going to come out in the open and will prevail everywhere.

The first part of above statement of Einstein is just according to Nanakian Philosophy that an inspiration to a scientist leads him to discover the truth. The second part, *“Religion without Science is blind”* can be proven by the fact that Gurbani would become ennobled and profound by interpreting it with the application of Science as mentioned by Einstein:

“After religious teachers accomplish the refining process indicated, they will surely recognize with joy that true religion has been ennobled and made more profound by scientific knowledge.” Albert Einstein

Although all the interpretations of Gurbani quoted in this book are based on application of Science and logic here I would like to quote a couple of examples to show that interpretation of Gurbani by this approach will help to understand it in its real perspective and it will also liberate the Gurbani from the clutches of ancient philosophy, mythology and Vedantic philosophy introduced by the early Sikh writers (pages 346-350).

Many believers within the conservative wing of Christianity claim that the earth is less than 10,000 years of age. They interpret the creation and universal flood stories in the Biblical book of Genesis as being literally true. About 95% of scientists reject a literal interpretation of the book of Genesis. They believe that the earth is about 4.5 billion years old, that no world-wide flood has happened, and that humanity, the world and the rest of the universe evolved [7].

Gregg Easterbrook [6] has tried to resolve this conflict between Religion and Science by summarizing his observations as follows:

“Perhaps someday researchers will find wholly natural explanations for life and the cosmos. For the moment, though, discoveries about these two subjects are inspiring awe and wonder, and many scientists are reaching out to spiritual thinkers to help them comprehend what they’re learning. And as the era of biotechnology dawns, scientists realize they’re stepping into territory best navigated with the aid of philosophers and theologians. We are entering the greatest era of Science-Religion fusion since the Enlightenment last attempted to reconcile the two, three centuries ago. Look up into the night sky and scan for the edge of the cosmos. You won’t find it - nobody has yet. Instruments such as the Hubble Space Telescope’s deep-field scanner have detected at least 50 billion galaxies, and every time the equipment is improved, more galaxies farther away come into focus. Space may be infinite - not merely vast, but infinite - encompassing an infinite number of galaxies with an infinite number of stars (Fig. 15-2).

All this stuff - enough to form 50 billion galaxies, maybe fantastically more - is thought to have emerged

roughly 14 billion years ago in less than a second, from a point with no physical dimensions. Set aside the many competing explanations of the big bang; something made an entire cosmos out of **nothing**. It is this realization - that something transcendent started it all - which has hard-science types such as Sandage (Alan Sandage, one of the world's leading astronomers) using terms like "Miracle".

About 10 years ago, just as scientists were becoming confident in big bang theory, I (Easterbrook) asked Alan Dressler - one of the world's leading astronomers, and currently a consultant on the design of the space telescope scheduled to replace the Hubble - what caused the bang. He scrunched his face and said, "**I can't stand that question!**" At the time, cosmologists tended to assert that the cause and prior condition were unknowable. The bizarre physics of the **singularity** that preceded the explosion, they explained, represented an information wall that blocked (actually, destroyed) all knowledge of the prior condition and its physical laws. We would never know."

Is it not strange that Guru Nanak has discussed the following statement of Easterbrook as "ਸੁੰਨ" (*Sunn*): "*The bizarre physics of the singularity that preceded the explosion, they explained, represented an information wall that blocked (actually, destroyed) all knowledge of the prior condition and its physical laws. We would never know.*"

I may not be wrong if we evaluate scientifically and logically the description of "ਸੁੰਨ" (*Sunn* - nothingness or singularity) in the Bani of Guru Nanak, we may be able to find some lead to know the '**singularity**' pointed out by Easterbrook and his remarks: "*We would never know.*" I have discussed this "ਸੁੰਨ" (*Sunn* - nothingness or singularity) of Guru Nanak in detail in Chapter 15, pages 184-191. However, I would say a lot of research is still needed to explore the meanings of the word, "ਸੁੰਨ" (*Sunn* - nothingness or singularity), used by Guru Nanak in his Bani.

If something is in me, which can be called religious then it is the unbounded admiration for the structure of the world so far as our science can reveal it.
Albert Einstein

It looks like that the above statement of Einstein is based on Nanakian Philosophy embodied in his Bani.

The readers are requested to look into Chapters 12-16 for the admiration of the Nature, the Universe and their Laws by Guru Nanak. Then think about my following question:

Is Einstein following Nanakian Philosophy?

Effect of Application of Science and Logic on the Interpretation of Bani

The traditional trend in interpretation of Gurbani under the influence of ancient philosophy, mythology and Vedantic philosophy has taken us far away from the real philosophy embodied in the Bani of Guru Nanak. Although throughout the book I have tried to interpret Gurbani with the application of Science and logic here I have picked up a few verses of Guru Nanak when interpreted under the above approach then the meanings are entirely different than that already portrayed traditionally by others. For example, there are two sources of energy in the Universe:

i) Fusion: The union of atomic nuclei to form heavier nuclei resulting in the release of enormous quantity of energy. (The simple meanings are union of two things into one.)

Technically it is explained as: Two hydrogen nuclei or protons smash into each other hard enough to fuse, forming a deuterium nucleus with one proton and one neutron. As the protons fuse, they release energy, partly in the form of a neutrino. Neutrinos are odd particles that seem able to penetrate almost anything, including us and earth as if neither existed. Next the deuterium nucleus rams another free proton and fuses with it, giving off energy in the form of gamma rays. Finally, this clump of three particles smashes into another clump like itself and forms a helium nucleus. In this last collision two protons are knocked loose and the process begins again. In each step, energy is given off in the form of photons. It is this energy that keeps the Sun shining and sustains life on the Earth. And this is how a hydrogen bomb works. The Sun is an enormous hydrogen bomb that just keeps on exploding [12].

ii) Fission: Splitting of an atomic nucleus resulting in the release of large amount of energy. The simple meaning is splitting of a thing into two parts. Atom bomb is the result of fission (splitting) of an atom to release energy [12].

Guru Nanak explains that the work (actions and reactions) in the Universe is carried out with the energy

released either by fusion or by fission:

ਸੰਜੋਗੁੰ ਵਿਜੋਗੁੰ ਦੁਇ ਕਾਰਤੇ ਚਲਾਵਹਿਓ ਲੇਖੇਪੁ ਆਵਹਿ ਭਾਗੰ ॥
ਅਗਗਸ, ਜਪੁ ੨੯, ਪੰਨਾ ੬.

“The work³ is performed⁴ by the energy released by fusion¹ and by fission²; and the resulting work becomes⁵ our assets (blessing)⁶.”

AGGS, Jap 29, p 6.

Most of the theologians interpret *sanjog and vijog* either a union or separation of families or union and separation of man with/from God. But the above interpretation is based upon the fact that Guru Nanak is talking about the control (*nathi*) of all the actions and reactions, *i.e.* the work (*kar*) and its control rests with the God (*Nath*) in the preceding part of the above stanza:

ਆਪਿੰ ਨਾਬੁੰ ਨਾਬੀਤੇ ਸਭ ਜਾ ਕੀਓ ਰਿਧਿਪੁ ਸਿਧਿੰ ਅਵਰਾ ਸਾਦੁੰ ॥
ਅਗਗਸ, ਜਪੁ ੨੯, ਪੰਨਾ ੬.

*“The God¹ Itself is the Controller²;
It controls³ every thing⁴ (every action and reaction);
The self praise and possession of miracle power^{5,6} is
such a taste⁷ (desire), that leads one away from
realization or understanding of the God.”*
AGGS, Jap 29, p 6.

Guru Amardas has also used fusion and fission in the same sense to strengthen the above philosophy of Guru Nanak:

ਆਪੇੰ ਜੋੜਿੰ ਵਿਛੋੜੇੰ ਆਪੇ ॥ ਆਪੇ ਬਾਪਿਓ ਉਬਾਪੇਪੁ ਆਪੇ ॥
ਸਚਾੰ ਹੁਕਮੁੰ ਸਚਾੰ ਪਾਸਾਰਾੰ ਹੋਰਨਿੰ ਹੁਕਮੁੰ ਨ ਹੋਈ ਹੇ ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੦੪੫.

*“It¹ (the God) Itself initiates the fusion²,
It Itself initiates the fission³,
It Itself creates⁴, and
It Itself reverses⁵ the creation.
Its⁶ laws⁷ and Its⁶ expansion⁸ of the
Universe exist (under Its laws), and
There is no other governing body⁹,
That can issue such laws¹⁰.”*
AGGS, M 3, p 1045.

Then Guru Arjan used fusion and fission to explain the conception and birth of man. Here fission is splitting of

pairs of chromosomes of sex cells of a man and of a woman. And fusion is the combination or pairing of one set of n-number of chromosomes from the man sex cell (sperm) with the n-number of chromosomes of woman sex cell (ovum) resulting in a zygote of 2n-chromosomes. This zygote continues to divide resulting into a multicellular organism, which later develops into a new human being. This phenomenon has been described as following:

ਸੰਜੋਗੁੰ ਵਿਜੋਗੁੰ ਧੁਰਹੁੰ ਹੀ ਹੁਆਓ ॥
ਪੰਚਪੁ ਧਾਤੁੰ ਕਰਿੰ ਪੁਤਲਾੰ ਕੀਆੰ ॥
ਸਾਰੈੰ ਕੈ ਫੁਰਮਾਇਅੜੈੰ ਜੀੰ ੨
ਦੇਹੀੰ ਵਿਚਿ ਜੀਉੰ ਆਇ ਪਇਆ ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੦੦੭.

*“Pairing¹ and splitting² (of chromosomes) are
performed⁴ according to the already decided laws³.
By putting together⁷ five⁵ elements⁶
A new body⁸ was created⁹.
Then according¹¹ to the laws of the God¹⁰ (Laws of
Nature) life¹² is added into the newly formed body¹³
and
A new life¹⁴ came into being.”*
AGGS, M 5, p 1007

The interpretation of the above verses in their real perspective would have not been possible without the application of knowledge of Physics, Chemistry, Biology, and Genetics. Here some of the opponents to the use of Science and logic would raise a question that such scientific information was not known at the time of Guru Nanak. They are right to pose such a question but they should also understand that the Bani of Guru Nanak is based on his advanced vision (some may call it revelation) and laid the foundation of what is now called ‘Natural Philosophy’. This ‘Natural Philosophy’ later gave birth to ‘Science’ (Chapter 3). After Guru Nanak it was Galileo (1564-1642) who declared the Earth is not the center of Universe and Sun does not revolve around Earth but it is the Earth which revolves around the Sun. Galileo did not study any Science at that time. However, I admit that Guru Nanak had a limitation to use only the available vocabulary of the language of his time to convey his philosophy, therefore, the Sikh theologians have been interpreting the Bani according to their understanding rather than from the philosophical point of view of

Guru Nanak.

On the other hand at many other places in AGGS, *sanjog* and *vijog* have been used in their simple meaning of union and separation of people among themselves or of the man with the God. It also becomes clear from these verses that interpretation of certain words should be done by keeping in view the context in which they have been used. In this respect I would like to repeat the following quote of Albert Einstein:

“After religious teachers accomplish the refining process indicated, they will surely recognize with joy that true religion has been ennobled and made more profound by scientific knowledge.”

Albert Einstein

I feel great satisfaction after interpreting the Gurbani scientifically and logically to reveal Nanakian Philosophy in its real perspective. And I have tried my level best to ennoble and to make more profound Nanakian Philosophy by interpreting the Bani of Guru Nanak scientifically and logically.

I also agree 100% with the following observations, although according to it many religions will no longer be sustainable but I am sure that Nanakian Philosophy will definitely stay:

“When science is finally able to arrive at the truth, to answer mankind’s ultimate questions, it will be perfected. Many religions will no longer be sustainable. Conversely, a religion which points to the highest truth, to reality, will be in a position to unify with science. At that time science and religion will have reached another meeting point, their last one, where religion becomes science and science becomes religion, the division between the two gone forever.”

<http://www.geocities.com/Athens/Academy/9280/science2.htm>

REFERENCES

1. AGGS = Aad Guru Granth Sahib. 1983 (reprint). Publishers: Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, Amritsar. (M = Mahla, i.e., succession number of the Sikh Gurus to the House of Guru Nanak, p = Page of the AGGS).
2. Bender, David L. and Leone, Bruno (1981). Science and Religion: Opposing Viewpoints. Greenhaven Press, 577 Shoreview Park Road, St. Paul, Minnesota.
3. Differences between science and religion
http://www.religioustolerance.org/scirel_ov.htm
4. Easterbrook, Gregg (1997). Science and God: A Warning Trend. Web site of American Association for the Advancement of Science (AAAS).

5. Easterbrook, Gregg. Science and Religion: The New Convergence. Wired Magazine. (Visit their Web site: www.wired.com/wired/current.html)
6. Einstein, Albert. Religion and Science.
<http://www.positiveatheism.org/hist/einsci.htm>
7. Friesel, Mark. 2001. “The Templeton Prize: A danger to science?,” Free Inquiry, Vol. 21 #3, 2001-Summer, Pages 20 to 22 Miracle
8. Javasudarshanan (1972). Looking at the Vastness. Carvan. No. 477: 27-31 (March 11).
9. Jimenez, Marina (2000). Forgive us our trespasses. Financial Post, Montreal. March 11.
10. Kalsi, Nirmal Singh (1996). *Beej Manta Darshan* (Punjabi). Kalsi Technologies # 75, 7711-28th Street, Surrey, BC.
11. McMullin, Ernan (1968). Science and the Catholic tradition. Pp 30-42. In: Science and Religion: New Perspectives on the Dialogue. Ian, G. Barbour, Ed. Harper & Row, Publishers, New York.
12. Morris, Christopher (ed.) Academic Dictionary of Science and Technology. Academic Press, New York.
13. Singh, Manjit. (1973). Gurbani and Science – A Study. Gur Das Kapur & Sons (P) Ltd., Jalandhar.

SIKH CLERGY ON WAY TO DESTROYING GURU NANAK’S SIKHI

[Col. Avtar Singh, Scarborough, Canada]

Guru Nanak took his disciples (Sikhs) out **of all Dogmas, Superstitions and meaningless Rituals performed in the name of religion**. It is most unfortunate that religious leaders of the Sikhs today (Sikh Clergy) are actively busy pushing them back into these dogmas and Karam Kands.

Few days before we left for India, two Hukamnamas (Edicts) from the Shri Akal Takhat Sahib caught the eye:

First was against an American Sikh who had dared to bring Sri Guru Granth Sahib Ji Saroop, in a suitcase, by air from Delhi to USA. The charge was that he had not taken Five Singhs with him.

Second was that SGGS ji Saroop should be removed from those houses where there is a bar. I.e. alcohol is served.

First Hukamnama:

During our visit to India we were taken aback at the many meaningless rituals which have been introduced in the last few years at our religious places. I will restrict myself to the first of the two edicts in this article.

Five Singhs accompanying SGGS ji Saroop

I can understand the requirement for five Singhs to accompany if the Saroop is being taken from one place to the other, within the same town, on foot. For any other mode of travel to a distance place, the existing arrangement has been working fine and should continue.

I remember seeing SGGS Saroop being taken by train, in a tonga or on horseback from the train or bus station to the village home, in a small suitcase.

I really do not know what those five Singhs accompanying the SGGS Saroop would be doing in the airplane; would they be standing guard along the journey; or would they be sitting on their respective seats with SGGS Saroop in the lap, by turns. What earthly purpose does that serve as for satkar is concerned? The same applies for travel by bus, rail, or a station wagon (A car would not accommodate 6 passengers and a driver).

Incidentally, who would pay for their To and fro air tickets, and stay at the destination? Who would be responsible to arrange for their visas and give an assurance that they will come back and not disappear at the destination; be it USA, Canada or Europe? I presume the Satkar Committee will be happy to foot the bills. A clarification by them or Jathedar Akal Takhat sahib would certainly help.

If the person wanting to take the saroop is required to foot the bill for all expenses stated above, only a very rich person will be able to afford it. As it is few years ago, a Canadian organisation "Gurmat Parchar Society" brought some SGGS Saroops to Canada chartering special plane for the purpose. The net result is that the **bheta for a saroop**, with the setup, asked for today is C\$ 2500.00 (Two Thousand and five hundred only). How many average hard working Sikhs can afford it? With the new rule it would be still more.

I am of the firm view that this is a well calculated deliberate and sinister move by anti Sikhi forces to discourage Sikhs from keeping the SGGS Saroop in their homes and to read the Gurus Bani themselves. And our Jathedars have knowingly or unknowingly played into the hands of these anti Sikhi Forces.

Guru of the Sikhs is the Gian "divine wisdom" contained in the Gur Shabad enshrined in SGGS. This 'gian' is obtained by Gur shabad Vichar "(contemplating on the Gur shabad). Hence, it is important that maximum number of Sikhs have access to SGGS at their homes and read it themselves.

I am of the humble opinion and firm belief that it is the inherent right of anyone who calls himself a Sikh (be an Amritdhari, Keshadhari or Mona) and has full faith in SGGS and does not follow any other religion; to have free access to SGGS and to keep Saroop in his/her house.

In a few years' time, like the Paid Paths (Akhand Paths), this new requirement would result in a thriving business for the SGPC. Rates would be fixed for all major towns in Punjab and India. You have come from Ludhiana. You want a Saroop of SGGS. In addition to the Bheta for the SGGS Saroop, rates calculated and fixed for too and fro fares of five Singhs accompanying, their meals, daily remuneration and sundry expenses. Normal cars would not do. Special Vans, specially decorated and maintained would be required (which will need to be hired by the client). It would work out to be a hefty sum. **It will become another cash cow for the SGPC.**

It does not matter if it would discourage an average Sikh from wanting to keep SGGS Saroop at his home. This is exactly what the Jathedar Akal Takhat Sahib's Hukamnama will unfortunately achieve. Though Guru Nanak is being shown these days wearing wooden Kharaons (sandals) and a mala round his neck in his imaginary photographs, Guru Nanak could not have travelled 38000 miles around Asia wearing them. He traversed desert area, mountains, snow covered areas, jungles and open country. He would have worn some sort of leather foot wear – whatever one may like to call it.

Guru Nanak also carried the Pothi (Kitab) as referred to by Bhai Gurdas in his description of Guru's dialogue with Jeevan, the care taker, at Mecca and throughout his travels. In it he wrote the Guru Bani as it came. "Jasse main awe khasam ki bani, tasera kareen gian ve laloo". Who were the five Sikhs which accompanied him during his Udasis? Only Bhai Mardana was with him throughout his travels. Should

we take it that Guru Nanak did not do enough Satkar of the Bani?

Should we believe that since 1708 to till date adequate satkar of SGGS was not being done and now suddenly this satkar has come up? Sikh REHAT Maryada does not lay down any such stipulation.

SGGS in house maintenance maryada and satkar starts when it is installed at the place after an Ardas and first Parkash is done. Till then it is a Granth only to be handled with due respect.

Paid Paths

Incidentally, what does the Jathedar Akal Takhat Sahib and the Satkar committee has to say about paid paths. Is this respect for SGGS or a **gross disrespect**? A Sikh pays to get the SGGS read, another Sikh receives payment for reading gurbani (doing Path of SGGS), when nobody is listening. **Guru is on sale.**

In some places, even six or seven “ Akhand Paths are being done in the same room - the pathi Singhs are reading in silence.- **No body is or can listen.** Is this not a Karam Kand? Where is the SATKAR?

Now even the place is on sale. An Akhand Path at Akal Takhat has more religious value than another place. We now understand that rooms for Akhand Paths are being constructed in front of Dukh Bhanjni Beri in the Harmander Sahib Parkarma. Akhand Paths done there will have more religious merit than at any other place. **Is it not a joke with Guru Nanak’s Sikhi?**

What has Satkar Committee and Jathedar Sahib have to say about the Ardas at the end of the Path, wherein the Granthi ji is transferring the “Sacha and Sucha Bhav of the Path” to a third party. **Divine wisdom is being transferred in exchange for money like a commodity.**

I am not sure if the Satkar Committee or the Jathedar Sahib really understand the meaning of Satkar. Satkar for SGGS means listening to or reading the Gurbani yourself, understanding it, comprehending it, contemplating on it, believing in it and then putting it in practice in your daily life. Phokat outer Karam kands are of no use. Unfortunately, that is what our clergy wants us to concentrate on.

These paid Akhand Paths are going on (I am not referring to any family or sangat doing Akhand Path or Sehaj Path themselves) when there is clear disapproval of it in SGGS. “Guru Arjan’s dictum in Rag Ramkali at Ang 962 **“Nan tu avain vas Ved parhavne.....” Is a Paid Akhand Path any different than Ved Parhavne?**

The Brahmin used to say, give me the money to read the Vedas and its “phal” (religious merit) will be delivered to your pittars (ancestors). Is paid path of SGGS any different? Pathi Singhs do the path, the client pays the money, and so called religious merit is transferred to a third party. That is it.

For those who receive money for doing the Path (reading gurbani) there is a shabad in SGGS which admonishes the Brahmin for receiving money for religious service. “Dhrig **tena da jevia, likh likh veechae naon**”. Is it any different than “parh parh veechae naon”?

We have reached a stage where at Shri Harimander Sahib in Amritsar, **readymade Akhand Paths are available for sale. Just go and do the Ardas. May be the new effort is now directed to dissuading Sikhs from reading SGGS themselves and let only pathi Singhs do the path in return for money. We are being pushed back to square one of Brahmanism by our Sikh Clergy only.**

I do not know if our Jathedar sahib has chosen to follow the three wise monkeys – He sees nothing, hears nothing and says nothing.

In my humble opinion, Guru Granth Sahib Ji Path should be done slowly and deliberately (Sehaj Nal) so that the reader can comprehend (Understand) what he is reading and the listener as to what is being said. Those of you who do the Path themselves know that doing path deliberately (Sehaj Nal), you can do only 16-20 Angs (Pages) per hour. The present practice of doing 30 Angs per hour to complete the path in 48 hours, neither the reader nor the listener understands anything. This is taking for granted that the Pathi singh is doing **path loud** enough for the sangat to listen.

The present practice is a pure Karam Kand in the name of religion. Unfortunately rather than discouraging this un gurnat practice, the SGPC authorities are

encouraging it.

Parkash of other Granth alongside SGGS

How else can one explain the Parkash of another Granth (Shri Dasam Guru Granth Sahib Ji) being done alongside of SGGS at Takhat Patna Sahib and Takhat Hazoor Sahib. Now Damdami Taksal and other Deras in Punjab have joined in. **Is this not a disrespect of Shri Guru Granth Sahib? Can there be two kings?**

What happens to Guru Gobind Singh ji's dictum, "Sab Sikhon ko hukam hai, Guru Manio Granth"? Which Granth was ordered to be the Guru of the Sikhs? Was it AD Granth Sahib or Dasam Granth? **When a Sikh bows his head to both Granths, he is accepting both of them and their contents as his Guru.** What have the satkar committee to say about it? I am not going into some of the contents of the Dasam Granth.

It is interesting to note that that the Bheta (payment) for an Akhand Path of Dasam Granth is far more than that for Akhand Path of SGGS. RS 2100 against Rs1100. **Dasam Granth has been made senior to and more important than SGGS.** Dasam Patsha in 1708 AD must have bowed his head to this Dasam Guru Granth (which was not in existence at that time) as per our Clergy.

We now have in key gurdwaras (Takhats) a Granth containing Divine Wisdom of nine Gurus (1-9) and another Granth with the sayings of Tenth's guru, both side by side. **A case of two Presidents.**

Here I wish to list the advantages of having SGGS Saroop at maximum number of homes:

1. The family members get to do at least the morning and evening sewa.
2. The children in the house get to do "matha teko" both in the morning and before going to bed
3. The children get to know about our eternal Guru.
4. They do small little Ardas in their own way.
5. The grownups in the house can do Path themselves at least on the weekends.
- 6.

In my humble opinion, satkar and sewa of SGGS starts after the saroop has been ceremoniously installed at the intended place, Ardas is performed and Parkash is done.

Let us not take ourselves away from the real purpose which is to read, understand, believe in and put into practice the divine wisdom contained in SGGS, with love and devotion.

It appears that a most logical and modern world religion is being destroyed by its own Clergy steeped in self-interest.

SGPC should take on the responsibility of providing a SGGS Saroop to any Sikh who asks for it, anywhere in the World. That would be a real sewa.

Second Hukamnama:

The Second Hukamnama asks for removal of SGGS Saroop from the houses of those who have a Bar in their houses. The Hukamnama has all good intentions, but consequences (end results) of this edict have not been fully appreciated. How I wish the Akal Takhat Jathedar Sahib had issued the following Hukamnama before issuing the one he has done:

Anybody who consumes alcohol, tobacco in any form or uses any other intoxicant cannot:

1. Become a member of SGPC.
2. Be associated with the management of any Gurudwara.
3. Be an employee of the SGPC, or sewadar at any other Gurudwara.
4. Be allowed to do kirtan or Katha or any other service in a Gurudwara.
5. Be a voter for the SGPC elections.
- 6.

This would set an example for the ordinary folks.

Religious leadership by Example.

Let us examine the consequences of implementation of this Hukamnama. It is a fact that 85% of the Sikhs drink today. Of these 5% may leave drinking but others will continue. I fully agree and appreciate that use of any intoxicant is prohibited in Sikhism as per SGGS teachings but Dasam Granth teaches to the contrary. In fact it propagates and encourages use of all types of intoxicants for improving your sexual performance and entertainment.

If this Hukamnama is implemented, then 80% of the Sikh population will be deprived of the privilege of having SGGS Saroop at their homes and the facility to

read SGGS whenever they can. Earlier (in Part I) I have spelt out the distinct advantages of keeping SGGS Saroop in the home.

I live in Toronto. I know at least 10 Sikhs who have SGGS Saroop in their homes, a room at level 2 (Upper Floor) and Bar in the Basement (a level below ground) which is used by their children for entertainment. They are all devout Sikhs and do Sehaj Path regularly. Only one of them does not drink or serve alcoholic drinks to any guest. I am of the opinion that doing regular path yourself with understanding will one day result, **with Guru's grace, in the person finally abstaining from use of alcohol and other intoxicants.**

The GURUs in their life time never sent away a characterless person; instead reformed his character by Guru Shabad.

What about Nihang Singh Jathas? They take Bhang all the time. How about removal of SGGS from the side of Dasam Granth, where ever it has been done (Hazoor Sahib, Patna Sahib and now Damdami Taksal and some other Gurudwaras and deras) because the Dasam Granth propagates use of intoxicants. **One who propagates use of intoxicants is worse than one who actually uses it.**

I live in Toronto (Canada). There is no prohibition. But there are guide lines for location of the Liquor Stores. There can be no liquor store within 500 meters of any school, educational institution, or any religious institution (church, temple, Gurudwara, mosque etc.). Against this in Punjab (where there is an Akali Government) Liquor shops are right in front of schools and religious Places.

The Sikh Clergy should make a drive in the villages of Punjab against use of drugs and alcohol. But not deprive an average sikh from reading the SGGS or keeping it in their homes.

I do earnestly hope that the intention of Sikh Clergy is not to stop Sikhs from reading SGGS themselves and benefit from it. If like the Brahmin, they want only the Pathi Singhs to do the Paid paths, we will be back to square one. Let us hope that the Sikh Clergy would look into these issues with an open mind and keep the final objective in view –

propagation of Sikh Thought and its practice in life.

GURBANI AND NATURE

Sawan Singh Principal (Retired)
10561 Brier Lane, Santa Ana, California, US.
Sawansingh85@gmail.com

These days, damage to natural resources due to colonization and industrialization is a great challenge for the survival of humanity. Consumer's trash and industrial waste are polluting our rivers and planet. Even the river Ganges, considered to be sacred, is spreading cancer. Our environment is polluted due to poisonous smoke generated by industries, homes and vehicles. Most edibles are diluted and drinking water is not pure due to overuse of fertilizers etc. Danger of global warming is looming large and glaciers and floods are causing havoc. Forests are on the decline and wild animals are running to the populated areas in search of food. Natural sources are being exploited recklessly and level of under-ground water is going down rapidly. In short, ecological damage is becoming beyond control. Some say we human beings and our spiritual emptiness is responsible for it. Our Holy Scripture shows great concern for nature and guides us to preserve it.

Gurbani's Concern for Nature

Gurbani has great concern for nature. It mentions natural objects like deer, fish, moth, rain bird and trees etc. in metaphors and allegories. Their characteristics are used to convey useful spiritual and moral messages. Gurbani is laid out in Raagas (musical measures); Raag Basant for spring and Raag Malaar for rain are particularly relevant:

ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥

ਦੂਧ ਨੀਚ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਾਧਉ ਜੀਆ ॥

(Guru Arjan Dev Jee. SGGS:617)

'Fire is contained in all firewood, and butter is contained in all milk. Similarly God's Light is contained in the high and the low; the Lord is in the hearts of all beings.'

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲੁ ਨਿਰਾਲਮੁ ਮੁਰਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੇ ॥

ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥

(Guru Nanak Dev Jee. SGGS: 938)

'The way the lotus flower floats untouched upon the surface of the water, and the duck swims through the stream; similarly with one's consciousness focused on the the *Shabad*, one should cross over the terrifying

world-ocean. O Nanak, chant the *Naam*, the Name of the Lord.'

ਚੇਤੁ ਬਸੰਤੁ ਭਲਾ ਭਵਰ ਸੁਹਾਵੜੇ ॥

ਬਨ ਫੂਲੇ ਮੰਝ ਬਾਰਿ ਮੈ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਬਾਹੁੜੈ ॥

(Guru Nanak Dev Jee. SGGS:1107)

'In the month of *Chayt*, the lovely spring has come, and the bumble bees hum with joy. The forest is blossoming in the open; how I wish my Beloved would return to my home!'

ਸਾਵਣੁ ਆਇਆ ਹੇ ਸਖੀ ਕੰਠੈ ਚਿਤਿ ਕਰੇਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਝੁਰਿ ਮਰਹਿ ਦੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ੍ ਅਵਰੀ ਲਾਗਾ ਨੇਹੁ ॥ (Guru Angad Dev Jee. SGGS: 1281)

'The month of Saawan has come, O my companion, think of your Husband Lord. O Nanak, one who does not enjoy the love of the Beloved weeps, wails, and dies.'

Interdependence

Every thing on this planet depends upon other things for its survival. A tree cannot survive without soil, water, sunshine and air. Gurbani stresses this inter-dependent relationship for our survival. Gurbani says that purpose of our life is to live in harmony with the material world. In the following hymns, Gurbani stresses the importance of elements like water, air and earth. These are to be treated as sacred. Earth is referred as respectable mother, water is described as our father and air is mentioned as our Guru(guide). Gurbani does not allow pollution of these elements:

ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ ॥

ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਖੇਲੈ ਸਗਲ ਜਗਤੁ ॥ (Guru Nanak Dev Jee.SGGS:8)

'Air is the Guru, Water is the Father, and Earth is the Great Mother of all. Day and night are the two nurses, in whose lap the whole world is at play.'

ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

(Guru Nanak Dev Jee .SGGS:472)

'First, there is life in the water, by which everything else is made green.'

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਆਕਾਸੁ ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਰਿ ਬਨੀ ॥

(Guru Raam Daas.SGGS:723)

'Air, water, earth and sky - the Lord has made these His home and temple.'

Nature is Our Teacher and Guide

SGGS teaches us that nature is our spiritual teacher and we can see God through nature. We must not spoil nature if we respect and believe in God:

ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਿ ਕੈ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥

(Guru Nanak Dev Jee .SGGS:83)

'He created the Creative Power of the Universe, within which He dwells.'

ਨਾਨਕ ਸਚ ਦਾਤਾਰੁ ਸਿਨਾਖਤੁ ਕੁਦਰਤੀ ॥

(Guru Raam Daas Jee. SGGS:141)

'O Nanak, the True One is the Giver of all; He is revealed through His All-powerful Creative Nature.'

ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ ॥ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ ॥

(Guru Nanak Dev Jee. SGGS: 469)

'I am a sacrifice to You Who abides in His creation. Your limits cannot be known.'

ਉਤਭੁਜੁ ਚਲਤੁ ਕੀਆ ਸਿਰਿ ਕਰਤੈ ਬਿਸਮਾਦੁ ਸਬਦਿ ਦੇਖਾਇਦਾ ॥

(Guru Nanak Dev Jee .SGGS:1037)

'The Supreme Creator created the play of Nature; through His *Shabad*, He stages His Wondrous Show.'

ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਉਤਭੁਜ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮਾਣੀ ॥

(Guru Nanak Dev Jee.SGGS: 1109)

'His Light fills all those born of eggs, born from the womb, born of sweat and born of the earth, each and every heart.'

Qualities of Natural Objects which we Human Beings should adopt:

Natural objects teach us many valuable lessons like forgiveness, patience, equality, effects of bad company and warmth. These lessons lead us to a harmonious life if we adopt these qualities. Following hymn of Guru Arjan Dev taken from page 1018 of SGGS shows some significant qualities of natural objects that we should follow:

ਸਸਤ੍ਰਿ ਤੀਖਣਿ ਕਾਟਿ ਡਾਰਿਓ ਮਨਿ ਨ ਕੀਨੋ ਰੋਸੁ ॥

ਕਾਜੁ ਉਆ ਕੇ ਲੇ ਸਵਾਰਿਓ ਤਿਲੁ ਨ ਦੀਨੋ ਦੋਸੁ ॥

'The sharp tool cuts down the tree, but it does not feel anger in its mind. It serves the purpose of the cutter, and does not blame him at all.'

ਚੰਦਨ ਅਗਰ ਕਪੂਰ ਲੇਪਨ ਤਿਸੁ ਸੰਗੇ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਬਿਸਟਾ ਮੂੜੁ ਖੋਦਿ ਤਿਲੁ ਤਿਲੁ ਮਨਿ ਨ ਮਨੀ ਬਿਪਰੀਤਿ ॥

'The earth does not love sandalwood, aloe, and camphor-paste, but it doesn't mind, if someone digs it up bit by bit, and applies manure and urine to it.'

ਉਚ ਨੀਚ ਬਿਕਾਰ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸੰਲਗਨ ਸਭ ਸੁਖ ਛੁੜੁ ॥

ਮਿੜੁ ਸਤੁ ਨ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਸਰਬ ਜੀਅ ਸਮਤ ॥

'The comforting canopy of the sky stretches evenly over high and low, bad and good. It knows nothing of friend and enemy; all beings are alike to it.'

ਕਰਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਅੰਧਕਾਰ ਬਿਨਾਸ ॥

ਪਵਿੜੁ ਅਪਵਿੜੁਹ ਕਿਰਣ ਲਾਗੇ ਮਨਿ ਨ ਭਇਓ ਬਿਖਾਦੁ ॥

'Blazing with its dazzling light, the sun rises, and

dispels the darkness. Touching both the pure and the impure, it harbors no hatred to any.'

ਸੀਤ ਮੰਦ ਸੁਗੰਧ ਚਲਿਓ ਸਰਬ ਥਾਨ ਸਮਾਨ ॥

ਜਹਾ ਸਾ ਕਿਛੁ ਤਹਾ ਲਾਗਿਓ ਤਿਲੁ ਨ ਸੰਕਾ ਮਾਨ ॥

'The cool and fragrant wind gently blows upon all places alike. Wherever anything is, it touches it there, and does not hesitate a bit.'

ਸੁਭਾਇ ਅਭਾਇ ਜੁ ਨਿਕਟਿ ਆਵੈ ਸੀਤੁ ਤਾ ਕਾ ਜਾਇ ॥

ਆਪ ਪਰ ਕਾ ਕਛੁ ਨ ਜਾਣੈ ਸਦਾ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥

'Good or bad, whoever comes close to the fire, his cold is taken away. It knows nothing of its own or others'; it is constant in the same quality.'

ਕਬੀਰ ਮਾਰੀ ਮਰਉ ਕੁਸੰਗ ਕੀ ਕੇਲੇ ਨਿਕਟਿ ਜੁ ਬੇਰਿ ॥

ਉਹ ਝੂਲੈ ਉਹ ਚੀਰੀਐ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਹੋਰਿ ॥ (Bhagat Kabeer jee.SGGS:1369)

'Kabear, I have been ruined and destroyed by bad company, like the banana plant near the thorn bush. The thorn bush waves in the wind, and pierces the banana plant; see this, and do not associate with the faithless cynics.'

Gurbani Teaches Love for Nature

Gurbani teaches us to live in harmony with nature and see God, the Creator, through nature as He is present in everything we see. SGGS advises us neither to exploit nor to live in conflict with nature. We should control our desires and not waste natural resources. Our Gurus loved nature. They built Gurdwaras surrounded by big pools which supported marine life. Guru Har Rai developed Kirtpur, a town of parks and gardens which attracted beautiful birds. He had a nursery where he also planted herbal plants. From these herbal plants, he prepared costly medicines. Even Mughal Emperor, Shah Jahan, begged Guru Har Rai for some medicine which cured his son, Dara Shikoh. Following quotes will prove it:

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥ (Guru Arjan Dev SGGS:294)

'He permeates the winds and the waters. He is pervading in the four corners and in the ten directions.'

ਜੇ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਦੇਖਹੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਮੋਈ ਜੀਉ ॥ (Guru Nanak Dev Jee. SGGS:599)

'He is within - see Him outside as well; there is no one, other than Him. As *Gurmukh*, look upon all with the single eye of equality; in each and every heart, the Divine Light is contained.'

ਖਾਕ ਨੂਰ ਕਰਦੰ ਆਲਮ ਦੁਨੀਆਇ ॥

ਅਸਮਾਨ ਜਿਮੀ ਦਰਖਤ ਆਬ ਪੈਦਾਇਸਿ ਖੁਦਾਇ ॥ (Guru Arjan Dev Jee. SGGS:723)

'The Lord infused His Light into the dust, and created the world, the universe. The sky, the earth, the trees, and the water - all are the Creation of the Lord.'

ਫਰੀਦਾ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਲਕ ਵਸੈ ਰਬ ਮਾਹਿ

॥ (Sheikh Freed Jee. SGGS:1381)

'Fareed, the Creator is in the Creation, and the Creation abides in God.'

Earth is a Home of Dharma

As explained in the following quotes, our holy scripture, SGGS, tells us that God created this world as a *Dharmsal*, a place to do good actions. We should see God everywhere and in everything, not destroy nature and live a harmonious and peaceful life:

ਰਾਤੀ ਰੁਤੀ ਥਿਤੀ ਵਾਰ ॥ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ ॥

ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ ਧਰਮ ਸਾਲ ॥

(Guru Nanak Dev Jee.SGGS:7)

'God created nights, days, weeks and seasons; wind, water, fire and the nether regions. In the midst of these, He established the earth as a home for Dharma.'

ਸਾਂਤਿ ਪਾਵਹਿ ਹੋਵਹਿ ਮਨ ਸੀਤਲ ਅਗਨਿ ਨ ਅੰਤਰਿ ਧੁਖੀ ॥

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਾਇਆ ਜਲਿ ਥਲਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣਿ ਰੁਖੀ ॥ (Guru Arjan Dev Jee.SGGS:617)

'You shall find peace, and your mind shall be soothed and cooled; the fire of desire shall not burn within you. The Guru has revealed God to Nanak, in the three worlds, in the water, the earth and the woods.'

ਹੁਕਮੇ ਧਰਤੀ ਸਾਜੀਅਨੁ ਸਚੀ ਧਰਮ ਸਾਲਾ ॥

(Guru amar Daas Jee.SGGS: 785)

'By the Hukam of His Command, He created the earth, the true home of Dharma.'

Conclusion

There is no doubt that Gurbani shows great concern for nature. *Barahmah* by Guru Nanak Dev has described many natural scenes. We find mention of birds, animals, trees and rivers in many hymns.

Gurbani teaches us many spiritual and worldly useful lessons through nature. Our holy scripture advises us to live in harmony with natural objects and not to exploit them. God is present in nature. We should love nature, plant trees and observe 'Earth Day' sincerely and seriously every year.

SIKH TURBAN**National Sikh Council of Australia Inc****Voice of the Sikhs in Australia (Inc No: INC9877869)***President: Ajmer Singh Gill JP**Secretary: Bawa Singh Jagdev OAM JP*

Dear members,

After the publication of my interview with the Fair Fax media on the issue of discrimination experienced by the members of the Sikh community I received a few emails and phone calls many in favour and three criticising me, two of them courteously asked “*if it was true what I said about the turban*” and one lady, who claimed to be well informed about Sikhism, very arrogantly showing no civility in questioning, criticising me in person and rubbishing the whole National Sikh Council, of which apparently she knows little or nothing about and I suggest she should surf through www.sikhcouncil.org.au.

In my view differences of opinion about Sikh issues should only be discussed and debated in person or in Forums and we should not advertise our differences of opinion, about Sikh issues, on emails as they can end up in the hands of the wrong people. ***I am willing to discuss the issue of the turban in a Forum of learned Sikh scholars and theologians.***

However here is my explanation to what I said and why I said about the turban to those learned Sikh scholars who sent me emails. Bearing in mind that in an interview the question asked can have varied meanings and answers as there is a difference between the reason of wearing and the purpose of wearing the turban. So with reference to the purpose and not the reason of wearing the turban, with reference to the issue (of discrimination) for the Sikhs I said that it is to keep the uncut hair under control. It would be an enlightening educational exercise for those who claim that the Sikhs invented the turban or anybody who wears a turban is a Sikh, to Google “The history of the turban”.

History of the turban is as old as humanity and is sure the first ***Homo sapiens*** must have covered their heads with leaves or animal hide to protect their heads from rain, cold weather or heat of the sun. A turban, in general, is a headwear and people from all walks of life and religions used to wear and still wear it for various reasons and in varying forms and styles,

such as hat, skull cap, topi, kufia and Pagri etc. So we the Sikhs did not invent Pagri we simply acquired it following our **cultural tradition** and we cannot claim a franchise on it and say that only Sikhs wear the turban or whosoever wears a turban is a Sikh. Many people, in India and other countries wear turbans. The Taliban wear round turbans (just as some Sikhs do) and the Taliban elders do have a tradition of wearing a turban and keeping long uncut beards but they are not Sikhs. In Australia I believe (I stand to be corrected) that only about 10% to 15% of the Sikh population wear turbans or patka.

Finally let me explain my reasoning about the turban, whether for a Sikh turban is an article of the Sikh faith or a cultural tradition to cover the head to keep the uncut hair under control? *It had no religious connotation even when Guru Gobind Singh adopted it as a warrior status for the baptised Sikhs. Even then the purpose of wearing the turban was to keep the uncut hair clean and under control, it was a part of the army uniform of the initiated Sikh and with no particular religious significance because most people of other religions also wore turbans.*

Bearing in mind that not all the Sikhs are baptised Sikh and hence the purpose of wearing the turban for a Sikh is an acquired cultural tradition to cover the head and keep the hair under control but for a baptised Sikh in addition to its purpose it is also a part of his uniform. The result of a consultation exercise conducted by The National Sikh Council of Australia has indicated that the hair is of the utmost importance to a Sikh and the turban may be removed if and when the situation demands especially in instances where personal safety is concerned, e.g. Army, Air Force, Navy and Fire services personals or for sporting purposes. At those occasions other methods of covering the hair may be applied. This clearly indicates that the hair and not the turban is of direct religious importance to a Sikh.

I trust I have explained what I said and why I said what I said and my offer of a Forum of learned Sikh scholars and theologians is still open.

With kind regards, Yours sincerely

Bawa Singh Jagdev OAM Mobile: 0401211111, Secretary
For and on behalf of the National Sikh Council of Australia

CENTENARY CELEBRATIONS

Continuing the voyage of Komagata Maru

The Tribune May 23, 2014
Kanwar Sandhu

On May 23, 1914, a Japanese steamship sailed into Vancouver Harbour carrying 376 passengers from Punjab 352 were forced to return to India 19 were shot at Budge Budge, Bengal, India.

“Jee aayiyan noo” and other welcome signs in Punjabi greet you in Vancouver and Toronto. A park in Calgary is named after Harnam Singh Hari, the first Sikh settler who was a successful farmer in Alberta. Turbaned

Sikh officers are part of the Royal Canadian Mounted Police. Going through the list of names in Canada’s political hall of fame, you could mistake it for any place in North India. The Punjabis have truly arrived in Canada.

Some of the 376 Punjabis aboard the Komagata Maru at Vancouver Harbour. Baba Gurdit Singh Sandhu (in white suit) was the leader.

The first Sikh settler was a soldier, Kesar Singh. It is believed that he had landed in Vancouver in 1897. Kesar Singh was followed by many more who found work in railways, lumber mills and mines. The 1900 Census in Canada showed that there were nearly 2,000 Indians, mostly Sikhs, in Canada. It took a bloody struggle to force the gates of Asian immigration into Canada.

On May 23, 1914, Komagata Maru, the chartered ship carrying Indian passengers from Hong Kong, was denied anchorage and turned back. This marked a

watershed in immigration of Sikhs and others from India into Canada. Today, exactly 100 years since that fateful day, Indians number more than 10 lakh, including nearly 5 lakh Sikhs, in Canada.

Indian immigrants today constitute about three per cent of Canada’s population. Punjabis, including Sikhs, are in the majority in certain towns, including Surrey in British Columbia and Brampton in Ontario.

An epic struggle against unequal immigration laws

The Tribune editorial in May 1914

The immigrants have proceeded there according to the terms of the law by continuous journey and the Canadian Government cannot, by any show of legal argument, detain them. We are sure these men cannot be lawfully sent back and if they are by more or less arbitrary process, Canadians will be inviting trouble of far greater consequences than that in South Africa.

The Komagata Maru incident was the beginning of an epic struggle against unequal immigration laws enacted by the Canadian Government to prevent a “brown invasion” of the country. In 1907, Indians were first denied the right to vote in Canada. They were also required to pay \$200 per person to enter Canada, which was a huge amount then. In 1908, the Continuous Passage Act was passed, which required people entering Canada to have direct passage from their place of origin – something that was not possible then due to the distance involved.

Baba Gurdit Singh Sandhu of Sirhali in Amritsar district, who was then a well-to-do businessman in Hong Kong, resented the discrimination against Indians. His argument was that a British subject was a British subject, whether he lived in India or Canada, and should be treated equally and permitted to live and go where he chose in the British Empire.

In order to challenge the “continuous journey regulation”, he decided to charter a steamer to Canada. Since Canada was a self-governing British colony, the British were alarmed by the scheme of Baba Gurdit Singh, whom a Shanghai paper had described as “the grey whiskered kindly-eyed patriarch who is leading his people to what he hopes to be the open door of opportunity in Canada.”

Besides, since Gurdit Singh had espoused the Ghadarite cause while in Hong Kong, the British were

doubly worried that Indians might spread rebellion on the eve of the First World War. Interestingly, the total passengers comprised of 340 Sikhs, 24 Muslims and 12 Hindus – all British subjects. However, contemporary media referred to them all as Hindus (or Hindoos). In July 1914, on being refused entry, the angry passengers mounted an attack and the Canadian Government had to mobilise troops. On July 23, only 20 passengers were admitted and the rest along with the ship were forced to depart. When the ship arrived in Calcutta in September 1914, the passengers were placed under guard and a riot erupted at Budge Budge in which 19 of them were killed. The rest is history (See timeline).

In commemoration

Last year, the Budge Budge railway station was renamed as Komagata Maru Budge Budge Railway Station by the West Bengal Government.

The immigration in the wake of the Komagata Maru episode became a trend in the subsequent decades and people from all over the developing world made a beeline for Canada. Most Indians, including Punjabis who are now settled in Canada, went in large groups in 1960s and 1970s, when immigration laws were relaxed, especially for skilled people. Except for a brief period in 1985 when an Air India flight (Montreal-London-Delhi-Bombay) was blown up in mid-air, the immigrants from Punjab have been accepted as an important part of the Canadian social milieu.

Punjabis make their presence felt

Many Punjabis have made a distinct mark in different fields, including the political arena. When Ujjal Dosanjh became the Premier of a Canadian state in 2000 – the first Indian to do so — he publicly attributed his success to the freedom fighters of Komagata Maru, who provided a model for anyone struggling for freedom and democracy. Over the years, there has been an impressive array of political leaders of Punjabi origin at the national and state level in Canada.

Of course, the presence of so many Indians from Punjab has thrown up new challenges, especially the need for them to assimilate into Canadian multiculturalism while retaining their traditional roots and heritage.

Scripting for the record

The Komagata Maru incident has of late drawn the interest of a number of historians, writers and movie-makers. The first play in Canada based on the incident

was “The Komagata Maru Incident”, written 38 years ago by Sharon Pollock. Ajmer Rode, Sadhu Binning and Sukhwant Hundal followed suit when they wrote separate plays on the subject.

In 2004, Ali Kazimi examined the events surrounding the ship through some rare footage for his award-winning feature documentary “Continuous Journey”. CBS also made a radio play, “Entry Denied”, by the Indo-Canadian scriptwriter, Sugith Varughese.

Deepa Mehta’s promise in 2006 to produce a film on the incident is yet to be fulfilled. In 2012, filmmaker Ali Kazimi published his book “Undesirables: White Canada and the Komagata Maru”.

The crowning glory of the saga was the decision of the Simon Fraser University Library to launch a website, “Komagata Maru: Continuing the Journey” in 2012. Funded by the Department of Citizenship and Immigration of Canada, the website not only contains information of the incident but also supports teaching and research for the school-aged, post-secondary and general audiences. This marks the recognition of the community’s struggle to find a place under the sun in Canada, which ironically, is now known the world-over as a “nation of immigrants”.

Timeline

April 4, 1914: The ship, Komagata Maru, departs for Canada from Hong Kong with 165 passengers under Baba Gurdit Singh.

- April 8: More passengers join at Shanghai
- May 3: Ship leaves Yokohama with 376 passengers
- May 23: Ship sails into Burrard Inlet near Vancouver but not allowed to dock
- July 6: BC Court of Appeal upholds decision of the Department of Immigration and Colonisation; angry passengers relieve Captain of duty; the Canadian Government orders ship to be pushed out to sea
- July 19: Angry passengers mount attack; the Canadian Government mobilises troops
- July 23: 20 passengers admitted but ship forced to depart with rest
- September 27: Komagata Maru arrives in Calcutta; passengers placed under guard; Budge Budge riot erupts; Ringleader Gurdit Singh escapes
- 1922: Gurdit Singh surrenders on MK Gandhi's appeal; sentenced to five-year imprisonment

Remorse

- 1951: The West Bengal Government erects Budge Budge monument in Calcutta to commemorate the massacre
- July 23, 1989: A plaque commemorating 75th anniversary of departure of Komagata Maru placed at Sikh gurdwara in Vancouver
- May 23, 2008: The Legislative Assembly of British Columbia passes a resolution apologising for the events of 1914 concerning Komagata Maru
- August 3, 2008: Prime Minister Stephen Harper apologises on behalf of the Government of Canada at Ghadri Babiyon Da Mela in Surrey, BC
- May 1, 2014: Canada Post releases a stamp commemorating the 100th anniversary of the arrival of the ship

THE ZAFARNAMAH OF GURU GOBIND SINGH:

by Louis E. Fenech

Book Review by CHRISTOPHER SHACKLE

THE SIKH ZAFAR-NAMAH OF GURU GOBIND SINGH: A DISCURSIVE BLADE IN THE HEART OF THE MUGHAL EMPIRE, by Louis E. FENECH. pp. xxiv, 304. New York, Oxford University Press, 2013.

The *Zafarnama* is one of the most fascinating and unusual of early Sikh texts. It is preserved in the *Dasam Granth*, the collection of a large number of heterogeneous texts associated with the tenth and last Master, Guru Gobind Singh.

Much controversy has come to surround the authorship of many of these often very lengthy compositions, which are nearly all written in Brajbhasha, whereas the *Zafarnama* ('Epistle of Victory') is a short Persian composition of 111 verses in the heroic style and metre of Firdausi's *Shahnama*.

Addressed as a missive to the Mughal emperor Aurangzeb, it is generally accepted to have been composed by Guru Gobind Singh himself in the aftermath of the capture in 1704 of the Sikh stronghold of Anandpur by Mughal forces who had treacherously offered safe conduct out of the fortress to the Guru's forces.

This betrayal of a sacred oath by Aurangzeb's officers provokes the *Zafarnama* to denounce the unrighteousness of the emperor and to exalt the justness before God of the Guru's cause.

Most studies of the *Zafarnama* have tended to focus somewhat narrowly upon its status as an historical document. Fenech's fine monograph is the first approach to this peculiarly interesting text to aim to do proper justice, not just to the immediate setting of its contents, but also to the richness of the broader cultural and literary context in which it was produced.

So after the opening chapter has described the general status of the diplomatic documents associated with the Tenth Guru, Fenech proceeds to examine the connection between the *Zafarnama* and two immediately related texts.

He is able to rebut convincingly the supposition that the so-called *Fathnaima*, a fragmentary Persian text of superficially similar character to the *Zafarnama* but which is not included in the *Dasam Granth* and which possesses only a dubious twentieth-century provenance, is the follow-up letter from the Guru's pen that is described in the hagiographic accounts of his life.

By contrast, in the face of the conventional modern supposition of a sharp separation between the *Zafarnama* as the authentic utterance of the Guru and the immediately following items in the *Dasam Granth*, the Persian *Hikaitan*, which are rejected as an idle set of mostly romantic tales, Fenech offers a conclusive demonstration of the close links between them.

A similar literary sensitivity informs the next chapter's exploration of the wider inter-textual links between the *Zafarnama* and its classical exemplars in the high Persian tradition that helped define the shared Mughal courtly culture to whose values the Guru is able to appeal in his message to the unjust emperor.

Here a close look at immediate parallels in the text of the *Shahnama* helps illuminate the rhetorical strategy of the *Zafarnama*. Fenech also deals with the less widely recognised parallels between the *Zafarnama* and two other core texts of the Persian tradition, Sa'di's *Bustan* and *Gulistan*, the source of the famous verse 22: *chu kar az hama hillate dar guzasht, halal ast*

burdan ba-shamsher dast ('When the hand is foiled at every turn, it is then permitted to draw the sword').

There is a most interesting demonstration of the reasons underlying the fact that nowadays, when Persian has become a language unfamiliar to most Sikhs, this verse is the only fragment of the Zafarnama still to be commonly cited, albeit usually out of context.

Readers should be particularly intrigued by the memorable illustration of the modern physical employment of the verse as an inscription written over a gate recently constructed at the village where the Zafarnama is supposed originally to have been composed.

With the ground well prepared by this extensive literary contextualisation in terms of its relationships with classical Persian texts, questions that have been raised about the authorship and the intention of this unusual composition are then explored in more detail with reference to early Sikh texts of the post-scriptural period, including an illuminating discussion of the historiography of the Zafarnama.

It is hardly possible to summarise all the arguments of the book here, since it is precisely its wideranging character that is one of its most attractive features. Fenech's enthusiastic immersion in his subject leads him to cite numerous illustrative quotations not just in English translation but also in their original form, variously reproduced as appropriate in Persian or Gurmukhi script.

As in his stimulating previous study, *The Darbar of the Sikh Gurus* (2008), the same enthusiasm has led to the generation of an exceptionally rich body of endnotes, which here is at least as long as the main text, and which constitutes a series of fascinating expansions and asides often to be enjoyed in their own right and certainly to be appreciated by all scholarly readers of this valuable study.

[Courtesy: School of Oriental and African Studies, University of London. Edited for sikhchic.com]

May 12, 2014

This is the SECOND in a new series on sikhchic.com titled "SCHOLARLY PURSUITS".

ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਝਾ

ਕੀ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹਨ?

ਡਾ: ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਕੈਨੇਡਾ

ਨੋਟ: ਇਹ ਲੇਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਸੁਝਵਾਨ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਸੂਝ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਾਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਡੇਰੇ (ਫਾਰਮ-ਹਾਊਸ) ਤੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

“ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬਾਝ (ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ) ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪਦੇ ਵੀਚਾਰ ਜਾਨਣੇ ਚਾਹਾਂਗੀ।” ਬੀਬੀ ਗੋਪਾਲ ਕੌਰ ਕੁਝ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ।

“ਬੀਬੀ ਜੀ, ਕੀ ਅਸਚਰਜ ਸੁਆਲ ਕੀਤੈ ਆਪਨੇ! ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਤਮ ਸੁਆਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਡੂੰਘੀ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਕਈ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕੇ ਦੂਰ ਕਰੇਗਾ ਜਿਹੜੇ ਸਾਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪਏ ਹਨ ਜਾਂ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸੁਆਲ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਆਪਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।” ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਆਲ ਬਹੁਤ ਜਚਿਆ ਲਗਦਾ ਸੀ।

“ਬੀਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਅਰਥ ਬਿਲਕੁੱਲ ਨਹੀਂ ਜਚਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ - ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ - ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨਮੁੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਕਿਤੇ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਬਾਝ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਅਰਥ ਅਣਸੁਖਾਵਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀਏ, ਆਉ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਉਹ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਸਾਂਝਾ ਕਰੀਏ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸਾਂ ਸੰਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜੈਤਸਰੀ ਮ:4 (697)॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਬਸਿਓ ਤਿਨ ਮਾਤ ਕੀਜੈ ਹਰਿ ਬਾਝਾ॥ ਤਿਨ ਸੁੰਝੀ ਦੇਹ ਫਿਰਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਓਇ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮੁਏ ਕਰਾਝਾ॥1॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਰਾਮਨਾਮੁ ਹਰਿ ਮਾਝਾ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਜਗਜੀਵਨਿ ਹਰਿ ਉਰਿਧਾਰਿਓ ਮਨ ਮਾਝਾ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਦਰਿ ਕਾਗਦ ਫਾਰੇ ਜਨ ਲੇਖਾ ਸਮਝਾ॥5॥

ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥ: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ (ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਨਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ) ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਬਾਝ (ਜਨਮ ਦੇਣ ਦੇ ਅਸਮਰੱਥ) ਹੀ ਰੱਖਦਾ॥1॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸੁੰਝੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਕ੍ਰਿਝਦੇ (ਕੜਕਦੇ) ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਖਪ ਖਪ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਦੁਖੀ ਬੀਤਦਾ ਹੈ)॥ (ਇਸ ਲਈ), ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਜਪਿਆ ਕਰ। ਜਿਹਨਾਂ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ॥ ਅਤੇ ਜਦ ਧਰਮਰਾਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਪਾੜਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ॥

ਨੋਟ: ਇਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ-ਗੋਚਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅੱਖਰ “ਜਿਨ” ਅਤੇ “ਤਿਨ” ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਵਚਨ ਹਨ॥ ਨਵੇਂ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੱਥ ਬਹੁਤ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ॥ ਵੀਚਾਰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਇਸੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਦੇ ਹੋਰ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ॥ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ॥” ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦਿਆਂ ਆਖਿਆ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ 1, ਪਉੜੀ 40॥ ਖਾਧੀ ਖੁਣਸਿ ਜੁਗੀਸਰਾ ਗੋਸਟਿ ਕਰਨਿ ਸਭੇ ਉਠਿ ਆਈ॥ਪੁਛੇ ਜੇਗੀ ਭੰਗਰਨਾਥੁ ਤੁਹਿ ਦੁਧ ਵਿਚਿ ਕਿਉ ਕਾਂਜੀ ਪਾਈ॥ ਚਾਟਾ ਦੁਧ ਦਾ ਰਿੜਕਿਆ ਮਖਣੁ ਹਥਿ ਨ ਆਈ॥ ਭੇਖੁ ਉਤਾਰਿ ਉਦਾਸਿ ਦਾ ਵਤਿ ਕਿਉ ਸੰਸਾਰੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ॥ ਨਾਨਕ ਆਖੇ ਭੰਗਰਨਾਥ ਤੇਰੀ ਮਾਉ ਕੁਚਜੀ ਆਹੀ॥ ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਨ ਜਾਤਿਓਨ ਭਾਇ ਕੁਚਜੇ ਫੁਲੁ ਸੜਾਈ॥ ਹੋਇ ਅਤੀਤੁ ਗ੍ਰਿਹਸਤਿ ਤਜਿ ਫਿਰਿ ਉਨ ਕੇ ਘਰਿ ਮੰਗਣ ਜਾਈ॥ਬਿਨੁ ਦਿਤੇ ਕਛੁ ਹਥਿ ਨ ਆਈ॥

ਨੋਟ: ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸਿਧ ਜੇਗੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 1539 ਵਿੱਚ ਅੱਚਲ ਸਾਹਿਬ (ਬਟਾਲੇ) ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਗੋਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ॥ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਪਹਿਨ ਲਿਆ ਸੀ॥ ਸਿਧਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ

ਵਿਖਾਈਆਂ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਾਂ ਕਰ ਸਕੇ॥ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸੁਆਲ ਕੀਤੇ॥

ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥ: (ਜਦ ਜੇਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ) ਗੁੱਸਾ ਖਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਰਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਆ ਗਏ॥ ਜੇਗੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਭੰਗਰਨਾਥ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਵਾਲਾ ਭੇਖ ਉਤਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵਸਤਰ ਕਿਉਂ ਪਹਿਨ ਲਏ ਹਨ? ਇਹ ਤਾਂ ਇਵੇਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਜੰਮਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਾਂਜੀ ਪਾਕੇ ਫਿਟਾ ਲਏ ਤੇ ਉਸ ਫਿੱਟੇ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਦਹੀਂ ਸਮਝ ਕੇ ਰਿੜਕਣ ਲਗ ਪਵੇ॥ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਖਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਿੱਕਲ ਸਕਦਾ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੇ ਭੰਗਰਨਾਥ ਤੇਰੀ ਹੀ ਮਾਂ ਕੁਚਜੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਭਾਂਡਾ ਨਹੀਂ ਧੋਤਾ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਹੀ ਸਾੜ ਲਿਆ ਹੈ॥ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਅਤੀਤ (ਜਿਸਨੇ ਮਾਇਆ ਭਾਵ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਲਿਆ ਹੋਵੇ) ਦੱਸਦੇ ਹੋ ਪਰ ਫਿਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਗਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ॥ (ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਬਣੀ?)॥ ਕੁਝ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ॥ (ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ?)

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ (328)॥ ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ॥ ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ॥1॥ ਜਿਹ ਨਰ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਨਹੀ ਸਾਧੀ॥ ਜਨਮਤ ਕਸ ਨ ਮੁਓ ਅਪਰਾਧੀ॥ ਰਹਾਉ॥

ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥ: ਜਿਸ ਕੁਲ (ਖਾਨਦਾਨ) ਵਿੱਚ ਪੁੱਤ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਵਿਧਵਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਈ? (ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ)॥ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਅਪਰਾਧੀ ਜੰਮਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਆ?॥ ਰਹਾਉ॥

ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀਰ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਹੋਵੇ?” ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁਹਣੇ ਲੰਮੇ ਦਾਹੜੇ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ॥

“ਨਹੀਂ ਜੀ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ॥ ਆਪ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ॥ ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਲੀ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ॥ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ॥

ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਐਕੜਾਂ

ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਐਕੜਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕੁਝ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ॥

1. ਅਪਰਾਧੀ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਆਪ ਜੁੰਮੇਵਾਰ

ਪਾਵਨ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਦੰਡ ਆਪ ਹੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ। ਆਉ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੁ ਪਾਵਨ ਸਬਦ ਸਰਵਣ ਕਰੀਏ।

ਆਸਾ ਮ:1, ਪਟੀ ਲਿਖੀ (433)॥ ਦਦੈ ਦੇਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੇਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ॥ ਜੇ ਮੈ ਕੀਆ ਸੇ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੇਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥21॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਕਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦੇਸ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੈ। ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਤੂੰ ਕੀਤੇ ਉਹੇ ਜਿਹਾ ਫਲ ਹੀ ਤੂੰ ਭੇਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਮ:1 ਸੋਲਹੇ (1027)॥ ਚਉਰਾਸੀਹ ਨਰਕ ਸਾਕਤੁ ਭੋਗਾਈਐ॥ ਜੈਸਾ ਕੀਚੈ ਤੈਸੇ ਪਾਈਐ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਝਹੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ ਕਿਰਤਿ ਬਾਧਾ ਗ੍ਰਸਿ ਦੀਨਾ ਹੇ॥9॥ ਖੰਡੇਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤਿ ਭੀੜੀ॥ ਲੇਖਾ ਲੀਜੈ ਤਿਲ ਜਿਉ ਪੀੜੀ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕਲਤ੍ਰ ਸੁਤ ਬੋਲੀ ਨਾਹੀ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਰਸ ਮੁਕਤਿ ਨ ਕੀਨਾ ਹੇ॥10॥8॥

ਅਰਥ: ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੂੰ ਚੌਰਾਸੀ (ਲੱਖ) ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਨਰਕ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਕੜ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ)॥9॥ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਉਸਨੂੰ ਬੜੇ ਕਠਿਨ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਤਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪੀੜ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੇਲ ਨਿਚੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਵੇਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਧੀ ਜਾਂ ਪੁੱਤ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ-ਰਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ॥10॥8॥

ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:1 (1031)॥ ਸਾਕਤੁ ਫਾਸੀ ਪੜੈ ਇਕੇਲਾ॥ ਜਮਿ ਵਸਿ ਕੀਆ ਅੰਧੁ ਦੁਹੇਲਾ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਸੂਝੈ ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਪਚਿ ਜਾਤਾ ਹੇ॥

ਅਰਥ: (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ) ਮਾਇਆ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ। (ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵੱਲੋਂ) ਅੰਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਨਿੱਤ ਆਤਮਿਕ ਮੌਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮ:5 (406)॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਦਰਸੁ ਤੇਰਾ ਸੇ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ॥ ਸਤਜਗੁ ਤ੍ਰੇਤਾ ਦੁਆਪਰੁ ਭਈਐ ਕਲਿਜਗੁ ਉਤਮੇ ਜੁਗਾ ਮਾਹਿ॥ ਅਹਿ ਕਰੁ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿ ਕਰ ਪਾਏ ਕੇਈ ਨ ਪਕੜੀਐ ਕਿਸੈ ਥਾਇ॥3॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦੀ ਸੂਝ ਤੋਂ ਅਪਹੁੰਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਮੱਥੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹੋਣ। ਲੋਕ ਸਤਿਜਗ, ਤ੍ਰੇਤੋਂ ਅਤੇ ਦੁਆਪਰ ਜੁਗਾਂ ਨੂੰ (ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ) ਪਰ ਕਲਿਜਗ ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਸ ਜੁਗ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ)॥ ਜਿਹੜਾ ਹੱਥ ਗੁਨਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ) ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨਮੁੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਮਨਮੁੱਖ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਨ ਸਬਦ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਦੇ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਮਨਮੁੱਖ ਵਾਸਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਜੇ ਕਰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਾਵਨ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ - ਜਿਸਨੂੰ ਹਰ ਸਿੱਖ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਦਾ ਹੈ - ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਵੀਚਾਰ ਦਰਜ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ? ਉੱਤਰ ਹੈ ਕਦਾਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸੋਚ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪਾਵਨ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਘੋਰ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਗੰਭੀਰ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧ ਗੋਸਟਿ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਕਾਂਜੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਫਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਭਾਂਡਾ ਨਾਂ ਧੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਰੂਪਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮਾਂ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਚੰਗੇ ਨਾਲ ਭਾਂਡਾ ਨਾਂ ਧੋਣ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ? ਸੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚੱਜੀ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਵੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ।

ਉਂਵ ਵੀ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹੀ ਮਾਤਾ ਜਿਹੜੀ ਇੱਕ ਮਨਮੁੱਖ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ

ਅਗਲਾ ਬੱਚਾ (ਜਾਂ ਉਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਬੱਚਾ) ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਦੇ ਸਕੇ ਭਾਈ ਬਿਲਕੁੱਲ ਉਲਟ ਸੁਭਾਵਾਂ ਦੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇਖੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਪੁਚਾਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਭਤੀਜੇ ਬਾਲਕ (ਗੁਰੂ) ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਤੇ ਕਈ ਜਾਨ ਲੇਵਾ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਦੇਵੇਂ ਵੀਰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਮਾਤਾ (ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖ ਸਨ) ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸੀ॥ ਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨਮੁੱਖ ਜਾਂ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਉਸਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ?

2. ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਪੜਨਾਵ “ਜਿਨ” ਅਤੇ “ਤਿਨ” ਬਹੁਵਚਨ ਹਨ। (ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕਵਚਨ ਕ੍ਰਮਵਾਰ “ਤਿਨਿ” ਅਤੇ “ਜਿਨਿ” ਹਨ)॥ ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਨਮੁੱਖ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਇੱਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਭਰਮਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਵਨ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਅੱਧ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਬਾਝ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੇਗੀ? **ਕੀ ਅਭੁੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ?**

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਜਾਂ ਖਾਨਦਾਨ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਈ, ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਹੀ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। (ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਅੱਖਰ ਪੂਤੁ ਇੱਕਵਚਨ ਹੈ ਭਾਵ ਇੱਕ ਹੀ ਪੁੱਤਰ)॥ ਵਿਆਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਫਿਰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥ ਨਾਲ ਬੜੀ ਔਕੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਖਾਨਦਾਨ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੇ ਕਿਸੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਅਨਗਿਣਤ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਗੇ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਜਾਣ, ਤਾਂ ਖਾਨਦਾਨ ਅੱਗੇ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਰਚੱਲਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਨਾਂ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਡੂੰਘੀ ਸਮੱਸਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ।

ਉੱਢ ਵੀ ਮਨਮੁੱਖ ਜਾਂ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਵੇ ਕਿ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ

ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੂਲ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਮਨਮੁੱਖ ਜੰਮਣਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਹਨਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ? ਯਾਦ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਧਨ ਜਾਂ ਪੈਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਾਇਆ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਧਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ, ਖੁਸ਼ੀ, ਗ਼ਮ ਆਦਿ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਹੈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੋੜਦੇ ਹਨ। ਸੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਮਾਇਆਧਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਉ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਸਾਂਝੇ ਕਰੀਏ।

ਮਾਝ ਕੀ ਵਾਰ ਮ:1, ਪਉੜੀ 2 (138)॥ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇ ਕੈ ਤੁਧੁ ਆਪੈ ਧੰਧੈ ਲਾਇਆ॥ ਮੇਹੁ ਠਗਉਲੀ ਪਾਇ ਕੇ ਤੁਧੁ ਅਪਹੁ ਜਗਤੁ ਖੁਆਇਆ॥-- ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਹੁ ਨ ਤੁਟਈ ਸਭਿ ਥਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇਆ॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੁਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਵਾਲਾ ਮੇਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਜਗਾ ਨੂੰ ਖੁਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਿੰਨੇ ਚਾਹੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰ ਲਵੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਮੇਹ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ।

ਮਲਾਰ ਮ:3 (1261)॥ ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਕਰਤੈ ਲਾਈ॥ ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਮ:1 (1288)॥ ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਰੂਪੁ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨੁ ਪੰਜੇ ਠਗ॥ ਏਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ ਕਿਨੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ॥ ਏਨਾ ਠਗਨਿ ਠਗ ਸੇ ਜਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ॥ ਨਾਨਕ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਮੁਠੇ ਜਾਹਿ॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! (ਮਾਇਆ ਦੇ ਪੰਜ ਰੂਪ) ਹਕੂਮਤ, ਮਾਲ-ਧਨ, ਸੁੰਦਰਤਾ, (ਉੱਚੀ) ਜਾਤ ਅਤੇ ਜੁਆਨੀ ਇਹ ਪੰਜੇ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਵਾਲੇ ਠੱਗ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਪੂੰਜੀ ਲੁੱਟ ਰਹੇ

ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ॥ ਹਾਂ, ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਠੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ)॥ ਪਰ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਅਨਗਿਣਤ ਲੋਕ ਠੱਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ॥

ਆਸਾ ਮ:5 (394)॥ ਮਾਥੈ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੁਰਿ॥ ਬੋਲੈ ਕਉੜਾ ਜਿਹਬਾ ਕੀ ਫੂੜਿ॥ ਸਦਾ ਭੂਖੀ ਪਿਰੁ ਜਾਨੈ ਦੂਰਿ॥ 1॥ **ਐਸੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਕ ਰਾਮ ਉਪਾਈ॥** ਉਨਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਖਾਇਆ ਹਮ ਗੁਰਿ ਰਾਖੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥ ਰਹਾਉ॥ ਪਾਇ ਠਗਉਲੀ ਸਭੁ ਜਗੁ ਜੇਹਿਆ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਮੇਹਿਆ॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਮਾਇਆ-ਰੂਪ) ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਖਾ ਲਿਆ ਹੈ॥ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨੀ ਪੈ ਕੇ ਬਚ ਗਿਆ ਹਾਂ॥ਰਹਾਉ॥ ਇਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵੀ ਬੜੀ ਗੁਸੈਲੀ ਹੈ॥ ਜੀਭ ਦੀ ਖਰ੍ਹਵੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਬੋਲਦੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਰਦੇ ਹਨ)॥ 1॥ ਇਹ ਆਪਣੇ ਜਾਦੂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ (ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ)॥ ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਇਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਦੇਵਤੇ – ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ – ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਹ ਰੱਖਿਆ ਹੈ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ (710)॥ ਨਾਥ ਕਛੁਅ ਨ ਜਾਨਉ॥ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਕੈ ਹਾਥਿ ਬਿਕਾਨਉ॥ 1॥ ਰਹਾਉ॥ ਤੁਮ ਕਹੀਅਤ ਹੇ ਜਗਤ ਗੁਰ ਸੁਆਮੀ॥ ਹਮ ਕਹੀਅਤ ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਕਾਮੀ॥ 1॥ ਇਨ ਪੰਚਨ ਮੇਰੇ ਮਨੁ ਜੇ ਬਿਗਾਰਿਓ॥ ਪਲੁ ਪਲੁ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਅੰਤਰਿ ਪਾਰਿਓ॥2॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਮਾਲਕ! ਮੈਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਹਾਂ (ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੇਰੇ ਉੱਪਰ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਹੈ) ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ (ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵਾਂ)॥ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਅਸੀਂ (ਮਾਇਆ-ਗ੍ਰਸੇ) ਲਾਚਾਰ ਜੀਵ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿਸ਼ੋਈ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ॥1॥ ਮਾਇਆ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਪੰਜ ਦੂਤਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ) ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਗਾੜ ਰੱਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਹਰ ਪਲ ਤੁਹਾਥੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ॥

3. ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ

“ਕਿਸੇ ਵੀਰ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਛ ਲਵੋ॥” ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਗੜੀ ਨੂੰ ਸੁਆਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ॥

“ਨਹੀਂ ਜੀ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਨਹੀਂ॥ ਤੁਸੀਂ ਵਿਖਿਆਨ ਈ ਇੰਨਾ ਸੁਹਣਾ ਕਰਦੇ ਓ ਕਿ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ॥ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਾਂ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵਿਖਿਆਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖੋ॥” ਸੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ॥

“ਆਪ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਬਾਨੀ॥ ਅਸਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਾਰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਆ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਦਾ ਮੋਹ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਲਾਇਆ ਹੈ॥ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸੰਗਲ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ॥ ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ॥

ਸਲੋਕ ਮ:1 (952)॥ ਸਭਿ ਘਟ ਮੇਰੇ ਹਉ ਸਭਨਾ ਅੰਦਰਿ ਜਿਸਹਿ ਖੁਆਈ ਤਿਸੁ ਕਉਣੁ ਕਰੈ॥ ਜਿਸਹਿ ਦਿਖਾਲਾ ਵਾਟੜੀ ਤਿਸਹਿ ਭੁਲਾਵੈ ਕਉਣੁ॥ ਜਿਸਹਿ ਭੁਲਾਈ ਪੰਥ ਸਿਰਿ ਤਿਸਹਿ ਦਿਖਾਵੈ ਕਉਣੁ॥1॥

ਅਰਥ: (ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਹੇ ਦੁਨੀਆਂ! ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਮੇਰੇ ਹੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹਾਂ॥ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ (ਮਾਇਆ ਵਾਲੇ) ਪੁੱਠੇ ਰਸਤੇ ਪਾਵਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੋਣ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ॥ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ (ਧਰਮ ਵਾਲਾ) ਸੁਹਣਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਕੋਣ ਭੁਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਮੈਂ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭੁਲਾ ਦਿਆਂ (ਪੁੱਠੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਦਿਆਂ) ਉਸਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਕੋਣ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਨੋਟ: ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਭਾਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਪਰ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਉਹ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ॥

ਆਸਾ ਮ:3 ਅਸ਼ਟਪਦੀ (425)॥ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਤਿਸ ਦੇ ਸਭਨਾ ਦਾ ਸੇਈ॥ ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੇ ਆਖੀਐ ਜੇ ਦੂਜਾ ਹੋਈ॥ 4॥ ਇਕੇ ਹੁਕਮੁ ਵਰਤਦਾ ਏਕਾ ਸਿਰਿ ਕਾਰਾ॥ ਆਪਿ ਭਵਾਲੀ ਦਿਤੀਅਨੁ ਅੰਤਰਿ ਲੇਭੁ ਵਿਕਾਰਾ॥5॥5॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ॥ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਿ

ਸਕਦੇ ਹਾਂ॥ ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਹੀ ਕਹੀਏ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇ॥ ਹਰ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ ਉਸਦਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਉਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਭੁਆਟਣੀ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਖੇਡਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਲੇਭ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ (327) ॥ ----- ਤੀਨਿ ਲੋਕ ਜਾ ਕੇ ਹਹਿ ਭਾਰ॥ ਸੇ ਕਾਰੇ ਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ ॥2॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਕ ਬੁਧਿ ਬੀਚਾਰੀ॥ ਕਿਆ ਬਸੁ ਜਉ ਬਿਖੁ ਦੇ ਮਹਿਤਾਰੀ॥3॥22॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! (ਚਿੰਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ?) ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਭਵਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ ਉਹ (ਤੁਹਾਡੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ) ਦੀ ਵੀ ਪਾਲਣਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇ ਗਾ? ਪਰ ਇੱਕ ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਭੂ-ਮਾਤਾ ਆਪ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ-ਰੂਪੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਅਮਲ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵੱਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ॥

ਪਾਵਨ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ॥ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਂ ਮਨਮੁਖਿ ਹੋਣਾ ਵੀ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਭਗਤ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਉਲਟ ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਿੰਦ ਸਕਦੇ ਹਨ?" ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਆਮ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਦੇ ਥਾਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਸੀ॥

ਸੰਭਵ ਸਹੀ ਅਰਥ

“ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਜੇ ਕੁਝ ਤੁਸਾਂ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲੇਜੇ ਵਿੱਚ ਵੱਜਦੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਜਾਨਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ ਹਾਂ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਾਨੂੰ ਅਸਲ ਅਰਥ ਦੱਸੋ॥” ਨੈਜੁਆਨ ਬੀਬੀ ਹਰਲੀਨ ਕੋਰ ਸਹੀ ਅਰਥ ਜਾਨਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਉਤਸੁਕ ਜਾਪਦੀ ਸੀ॥

“ਬੀਬੀ ਜੀ ਬੱਸ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਾਂ॥” ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦਿਆਂ ਆਖਿਆ॥

ਮਾਂ (ਮਾਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ ਮਤਿ, ਸਿੱਖਿਆ, ਸੋਚ ਜਾਂ ਧਰਮ-ਮਾਰਗ ਵੀ ਹੈ

“ਭਾਵੇਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਆਮ ਅਰਥ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਮਤਿ, ਸੋਚ, ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ॥ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਕੁ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਸਾਂਝੇ ਕਰਾਂਗਾ॥ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਲੰਮੇ ਹੋ ਜਾਣ ਪਰ ਅਸਾਂ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕੇਵਲ ਮਾਤਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ॥

ਗਉੜੀ ਮ:1 (151-2) ॥ ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖੁ॥ ਸਤੁ ਭਾਈ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਿਸੇਖੁ॥1॥ ਸਰਮ ਸੁਰਤਿ ਦੁਇ ਸਸੁਰ ਭਏ॥ ਕਰਣੀ ਕਾਮਣਿ ਕਰਿ ਮਨ ਲਏ॥ ਸਾਹਾ ਸੰਜੇਗੁ ਵਿਆਹੁ ਵਿਜੇਗੁ॥ ਸਚੁ ਸੰਤਤਿ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜੇਗੁ॥2॥3॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! (ਜੇ ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ) ਉੱਚੀ ਮਤਿ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਬਣਾ॥ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕ-ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਉੱਚਾ ਆਚਰਣ ਤੇਰੇ ਉਚੇਚੇ ਭਾਈ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤਿ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ (ਘਾਲਣਾ) ਤੇਰੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਹੋਣਾ॥ ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਬਣਾ ਜਿਵੇਂ ਆਗਿਆਕਾਰ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਜੇ ਉੱਚੀ ਮਤਿ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਸੇਵਾ ਵਰਗੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ)॥ ਇਦਾਂ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲਦਿਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਾਹਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵਿਜੇਗ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ (ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਣਗੇ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਭਾਵ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ॥ ਇਹ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਅਸਲੀ ਜੇਗ (ਜਿਸਨੂੰ ਜੇਗੀ ਲੇਖਦੇ ਹਨ)॥ ਅਜਿਹੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚੋਂ ਫਿਰ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਮਿਲਾਪ ਸਦੀਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥

ਮਾਰੂ ਮ:1 (991) ॥ ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ॥1॥ **ਮਾ ਲਾਲੀ** ਪਿਉ ਲਾਲਾ ਮੇਰਾ ਹਉ ਲਾਲੇ ਕਾ ਜਾਇਆ॥ ਲਾਲੀ ਨਾਚੈ ਲਾਲਾ ਗਾਵੈ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਤੇਰੀ ਰਾਇਆ॥2॥6॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਹੱਟੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲਾ (ਗੁਲਾਮ) ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਹੋਵੇ॥ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦਿਆ ਗੁਲਾਮ ਬਣਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ॥ ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਹੋ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦਾ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥ ਮੇਰੀ ਅਕਲ-ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ-ਪਿਤਾ ਉਸਦੇ

ਹੀ ਗੁਲਾਮ ਹਨ (ਭਾਵ ਮੇਰੀ ਉੱਚੀ ਅਕਲ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇ ਹਨ)॥ ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਦ ਤੇਰਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤਿ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸੰਤੋਖ ਹੁਲਾਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ॥

ਆਸਾ ਕਬੀਰ ਜੀਉ (476)॥ ਮੁਈ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ਹਉ ਖਰਾ ਸੁਖਾਲਾ॥ ਪਹਿਰਉ ਨਹੀ ਦਗਲੀ ਲਗੈ ਨ ਪਾਲਾ॥ ਰਹਾਉ॥ ਬਲਿ ਤਿਸੁ ਬਾਪੈ ਜਿਨਿ ਹਉ ਜਾਇਆ॥ ਪੰਚਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਸੰਗੁ ਚੁਕਾਇਆ॥ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਪਾਵਾ ਤਲਿ ਦੀਨੇ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਤਨੁ ਭੀਨੇ॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! ਹੁਣ ਮੇਰੀ (ਮਾਇਆ ਦਾ ਅਸਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ) ਮਤਿ ਮਰ ਗਈ ਹੈ ਭਾਵ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ॥ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਪੋਹਦਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਸਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ॥ ਰਹਾਉ॥ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸਨੇ ਪੰਜਾਂ ਦੂਤਾਂ (ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਮੋਹ, ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ) ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ॥

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਾਂ ਮਤਿ ਨੂੰ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ॥ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸੱਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ॥

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਾਂ (ਮਾਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ ਅਕਲ, ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਧਰਮ-ਮਾਰਗ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਭਾਵ ਸਾਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਪਤਾ ਚੱਲ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪਾਵਨ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਜਨਮ-ਦਾਤੀ ਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੁੱਠੀ ਮਤਿ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਵੀ ਆਵੇਗਾ॥

ਮਾਂ (ਮਾਤਾ) ਦੇ ਇਸ ਭਾਵ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣਗੇ॥ ਪਰ ਅਸੀਂ ਅਰਥ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਕਰਾਂਗੇ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ॥ ਬਾਕੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਉਹੀ ਰਹਿਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀਚਾਰ ਆਏ ਹਾਂ॥

ਜੈਤਸਰੀ ਮ:4 (697)॥ ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਵੱਸਦਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੀ ਮਤਿ (ਜਾਂ ਸੂਝ) ਤੋਂ ਸੱਖਣਿਆਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ (ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੀ-ਮਾੜੀ ਮਤਿ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ)॥ ਉੱਚੀ ਮਤਿ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖਿਝਦਿਆਂ ਅਤੇ ਖਪ ਖਪ ਕੇ ਮਰਦਿਆਂ ਹੀ ਬਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ॥

ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ (328)॥ ਅਰਥ: ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੀਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਆਦਲਾ ਹੈ॥ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ॥ **ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਲ-ਮਾਤਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ-ਮਾਤਾ ਦਾ ਪਤੀ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ॥ ਅਕਲ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ॥** ਸੇ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇੱਕ ਮਨਮੁੱਖ ਦੀ ਪੁੱਠੀ ਮਤਿ ਮਰ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਜੇ ਪੁੱਠੀ ਮਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਨਗਿਣਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜੀ ਕੁਲ (ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਸੰਸਥਾ) ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤ (ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਠੀ ਮਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ॥ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਪੁੱਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਮਤਿ ਵੱਲੋਂ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਾਂ ਗਿਆ? ਭਾਵ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਪੁੱਠੀ ਮਤਿ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਦਾ ਹੀ ਨਾਂ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀਚਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ “ਭਾਂਡੇ” ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਸਮਝਣੇ ਪੈਣਗੇ॥ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੇ **ਭਾਂਡੇ ਦਾ ਅਰਥ ਮਨ ਜਾਂ ਸੋਚ ਹੈ** (ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ)॥ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਆਪ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਾਂਗਾ॥

ਸੂਹੀ ਮ:1 (729)॥ ਜਿਨ ਕਉ ਭਾਂਡੇ ਭਾਉ ਤਿਨਾ ਸਵਾਰਸੀ॥ ਸੁਖੀ ਕਰੈ ਪਸਾਉ ਦੂਖ ਵਿਸਾਰਸੀ॥ ਸਹਸਾ ਮੂਲੇ ਨਾਹੀ ਸਰਪਰ ਤਾਰਸੀ॥॥5॥

ਅਰਥ: ਜਿਹਨਾਂ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂ ਲਈ ਪਿਆਰ (ਸਰਧਾ) ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਹਣਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ॥ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ॥ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਿਲ ਭਰ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ) ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ॥

ਸੂਹੀ ਮ:1 (729)॥ ਭਾਡਾ ਹਛਾ ਸੋਇ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਸੀ॥ ਭਾਡਾ ਅਤਿ ਮਲੀਣੁ ਧੋਤਾ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇਸੀ॥ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰੈ ਹੋਇ ਸੋਝੀ ਪਾਇਸੀ॥

ਅਰਥ: ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਮੰਦੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਗੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮਨ ਕਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਚਾਹੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਵੇ॥ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੋਝੀ

ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ: (ਜਦ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਲਿਬਾਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਲਿਬਾਸ ਪਾਉਣ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਸਮਝਾਇਆ)॥ ਹੇ ਭੰਗਰਨਾਥ! ਤੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਕੁਚੱਜੀ ਮਾਉ) ਹੀ ਪੁੱਠੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਹਿਰਦਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਪੁੱਠੀ ਮਤਿ ਨੇ ਤੇਰਾ ਹਿਰਦਾ-ਫੁੱਲ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸਾਂ ਲਿਬਾਸ ਭਾਵੇਂ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਵਾਲਾ ਪਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋ॥ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤਿਆਗ ਹੈ?

ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ “ਮਾਤਾ” ਪ੍ਰਤੀ ਪਏ ਹੋਏ ਸ਼ੰਕੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣਗੇ ਇਹ ਅਰਥ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਚੇ ਹੋਣਗੇ॥” ਭਾਈ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਖਿਆਨ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ॥

ਕੁਝ ਚਿੱਰ ਚੁੱਪ ਰਹੀ॥ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸੰਗਤ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਛਾਇਆ ਹੋਵੇ॥ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗਤ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆਈ॥

“ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਮੇਰੇ ਕੇਲ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਮਤਿ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘੇ ਗਿਆਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਕੋਈ ਜਾਦੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ॥ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਹੋਣ॥ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਰਥ ਸਾਨੂੰ ਸੁਖਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਗਦੇ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੀਤੇ ਅਰਥਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਪਾਵਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਵੇਂ ਬਹੁਤ ਵਧਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਦੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ ਤਾਂ ਜੁ ਸਾਡੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ॥” ਭਾਈ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ॥

“ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਅਤਿ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੰਥ ਦੀ ਕੁਝ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ॥ ਮੈਂ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਇੰਨਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹੋ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ॥ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ॥

ਭਾਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਖਿਆਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ॥ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ॥

“ਬੋਲੇ ਸੇ ਨਿਹਾਲ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ” ਦੇ ਬੁਲੰਦ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅਕਾਸ਼ ਗੂੰਜ ਉੱਠਿਆ॥ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ॥ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਲੰਗਰ ਵੱਲ ਹੋ ਤੁਰੀ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਇਸ ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਵਿਚ (ਭਾਗ-੧੨)

Gurmat and science in present scenario (Part-12)
ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਦਾਰਥ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੇ ਹਨ
How the living being and inanimate matter are formed

ਅੱਜ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ੧੯੯ ਦੇ ਕਰੀਬ ਤੱਤਾਂ (Elements) ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਬਣੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਪਾਊਂਡ (Compound) ਬਣਾਏ ਹਨ। ਸਾਇੰਸ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੀਵ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇ, ਚੇਤਨਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਜੀਵ ਤੇ ਪੌਦੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਖਤਮ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਪੰਛੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਡ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੌਣ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੰਜਾਂ ਉੱਡ ਕੇ ਕਈ ਮੀਲ ਦੂਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਸਦਾ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਕਰ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਜਦ ਕਿ! ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਇਸ ਆਹਰ ਵਿਚ ਆਪ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਚਟਾਨਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਕ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੱਚ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਰਥ ਸੋਚਾਂ ਤੇ ਫਿਕਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਅਡੋਲਤਾ ਵਾਲੀ ਉੱਚੀ ਆਤਮਕ ਅਵਸਥਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਨੋ ਸੁੱਕਾ ਕਾਠ ਰਹਿਆ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਇਕ ਅਗਿਆਨੀ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੱਚਾਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੂਝਵਾਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਪੁੱਤਰ, ਧੀ, ਪਤਨੀ, ਦੇਸਤ, ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਭ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੋਂ ਰਿਜ਼ਕ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੇ ਮਨ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡਰਦਾ ਹੈ? ਪਾਲਣਹਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਰਿਜ਼ਕ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮਨ! ਵੇਖ! ਕੁੰਜ ਉੱਡ ਉੱਡ ਕੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਹਾਂ ਮੀਲ ਪੈਂਡਾ ਕਰਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿੱਛੇ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਕੱਲੇ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੁਆਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਗਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਕੁੰਜ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਧਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਭ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਕ

ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਲੋਕ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਡੋ ਉਡਿ ਆਵੈ ਸੈ ਕੋਸਾ ਤਿਸੁ ਪਾਛੈ ਬਚਰੇ ਛਰਿਆ ॥

ਤਿਨ ਕਵਣੁ ਖਲਾਵੈ ਕਵਣੁ ਚੁਗਾਵੈ ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਨੁ ਕਰਿਆ ॥੩॥ (੧੦)

ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ, ਭਰਾ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ। ਸਭ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਹਾਰਾ ਵੀ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨ ਲਈਏ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਡਰ ਪੋਹ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਮਨ ਉੱਤੇ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੀ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਆਸਰਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੌਰਵ ਤੇ ਮਾਣ ਮੰਨਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਖੇਲ ਤਮਾਸ਼ਾ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਬੜਾ ਆਤਮਕ ਸੁਖ ਤੇ ਆਨੰਦ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਮਨ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਵੀ ਉਸ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਉਦਮੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਆਤਮਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਔਖਾ ਘੋਲ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜਾ ਜੀਉ ॥੧॥

ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤੁਧੁ ਪਛਾਣਾ ॥ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਣਾ ॥

ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੁਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਖੋਲੁ ਅਖਾੜਾ ਜੀਉ ॥੨॥

ਜੀਅ ਜੰਤੁ ਸਭਿ ਤੁਧੁ ਉਪਾਏ ॥ ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਭਾਣਾ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਾਏ ॥

ਸਭ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਅਸਾੜਾ ਜੀਉ ॥੩॥

ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੀਤਲਾਇਆ ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵਜੀ ਵਾਧਾਈ ਨਾਨਕ ਜਿਤਾ ਬਿਖਾੜਾ ਜੀਉ ॥੪॥੨੪॥੩੧॥

(੧੦੩)

ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਆਸਰੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਚੰਦਰਮੇ, ਧਰਤੀਆਂ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ ਤੇ ਗਲੈਕਸੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਟਿਕਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਤੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਣੀਆ ਹਨ। ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਨੀ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਅਕਾਲ ਤੇ

ਪਤਾਲ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣੇ ਹਨ ਤੇ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਤਿੰਨੇ ਭਵਨ ਤੇ ਚੌਦਹ ਲੋਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਟਿਕਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੀਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮੁ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉੱਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮੁ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਲੰਘ ਕੇ ਚਉਥੇ ਦਰਜੇ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਕੇ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸੁਨਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਸੁਨਿ ਸੁਵਨ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਨੈ ਨਾਮਿ ਲਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸੋ ਜਨੁ ਗਠਿ ਪਾਏ ॥੫॥ (੨੮੪)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਦੇ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾਮੁ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵੱਡੇ ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਖਿਆ ਨਾ ਜਾਏ, ਇਸ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੰਡ ਜਾਂ ਗੁੜ ਖਾਣ ਨਾਲ ਜੁਬਾਨ ਨੂੰ ਸਵਾਦ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰਸ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਪਨਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਕੋਢੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਉਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ, ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਉਮੈ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਦੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਤਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਚਮਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਆਤਮਕ ਅਡੋਲਤਾ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਿੰਦ, ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਆਤਮਕ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਮਨੁੱਖ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਤੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬਿਖ ਹੀ ਖੱਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਜੇਹਾ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗੁ ਸੁਹੀ ਮਹਲਾ ੩ ਘਰੁ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਨਾਮੈ ਹੀ ਤੇ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਆ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਮੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਬਿਨੁ ਚਾਖੇ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਪੈ ॥

ਕਉਡੀ ਬਦਲੈ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ਚੀਨਸਿ ਨਾਹੀ ਆਪੈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਏਕੈ ਜਾਣੈ ਹਉਮੈ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ ॥੧॥

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਅਪਣੇ ਵਿਟਹੁ ਜਿਨਿ ਸਾਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਸਬਦੁ ਚੀਨਿ
ਆਤਮੁ ਪਰਗਾਸਿਆ ਸਰਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵੈ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਗੁਰ ਤੇ ਉਪਜੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧਾ ਅੰਧੁ ਕਮਾਵੈ ਬਿਖੁ ਖਟੇ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖੁ ਪਾਏ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ॥੨॥ (੭੫੩)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਿਰਫ ਸਾਇੰਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਵੰਗ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਪਹਿਚਾਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ ਸਕੀਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਜਗਤ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬਲੀ ਹਨ, ਜੀਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ ਖਾਤਰ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਆਦਿਕ, ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਨਾਲ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਬਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਅੱਗ ਆਦਿਕ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਆਪਣਾ ਜੋਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਜੀਵ ਐਸੇ ਹਨ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ, ਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੀ ਬਣੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਤਮਕ ਮੋੜ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਉਹ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਇੱਥੋਂ ਹੱਥ ਮਲਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਇਸ ਆਤਮਕ ਮੋੜ ਤੋਂ ਬਚਾਣ ਦਾ ਵੰਗ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਇਹ ਸੂਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਜੇਹਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਵਿਚ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਕਾਮ ਕਰੋਧੁ ਸਬਲ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ ਸਭੁ ਦੁਖ ਕਾ ਪਸਾਰਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਸੇ ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਇਦਾ ॥੧੩॥ ਪਉੜ੍ਹ

ਪਾਣੀ ਹੈ ਬੈਸੰਤਰੁ ॥ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਵਰਤੈ ਸਭ ਅੰਤਰਿ ॥

ਜਿਨਿ ਕੀਤੇ ਜਾ ਤਿਸੈ ਪਛਾਣਹਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਇਦਾ ॥੧੪॥

ਇਕਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਗਰਬਿ ਵਿਆਪੇ ॥

ਹਉਮੈ ਹੋਇ ਰਹੇ ਹੈ ਆਪੇ ॥

ਜਮਕਾਲੈ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਈ ਅੰਤਿ ਗਇਆ ਪਛੁਤਾਇਦਾ ॥੧੫॥ ਜਿਨਿ

ਉਪਾਏ ਸੋ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਵੈ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੈ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਕਹੈ ਬੇਨੰਤੀ ਸਚਿ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਦਾ ॥੧੬॥੨॥੧੬॥

(੧੦੬੦)

ਸਦਾ-ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਹ ਜਗਤ ਇਕ ਤਮਾਸ਼ਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਜਾਣੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਵੱਡਾ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਡੀ.ਐੱਨ.ਏ. ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਕ ਬਾਂਦਰ ਜਿਨਾ ਮਰਜੀ ਚਤੁਰ ਜਾਂ ਸਿਆਣਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਬਾਂਦਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਡੀ.ਐੱਨ.ਏ. ਤੱਕ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਕਿ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਡੀ.ਐੱਨ.ਏ. ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਫਰਕ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚਸਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਣ, ਪੀਣ ਪਹਿਨਣ, ਵੇਖਣ, ਸੋਚਣ, ਸੁਣਨ, ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਹਸ਼ਾ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਸੁਆਸ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਾਜੇ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਜੀਵਾਤਮਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜਤਾਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਖੋਜਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਬਾਹਰ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩ ॥

ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੈ ਇਕੁ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥

ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ ਉਪਾਇਆ ॥

ਆਪੇ ਫਰਕੁ ਕਰੇ ਵੇਖਿ ਵਿਗਸੈ ਸਭਿ ਰਸ ਦੇਹੀ ਮਾਰਾ ਹੇ ॥੧॥ (੧੦੫੬)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਈ ਰੰਗਾਂ, ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਜਿਨਸਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਰਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਰਜਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਐਸਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੇਹਾ ਵੱਡਾ ਆਪ ਹੈ, ਓਠੇ ਵੱਡੇ ਜਿਗਰੇ ਨਾਲ ਜਗਤ ਨੂੰ ਰਚ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਕਰੇਗਾ, ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ, ਤੇ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਫਬਦਾ ਹੈ।

**ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਜਿਵ ਤਿਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ॥**

॥੨੨॥ (੬)

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਰਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਆਪ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਹਸਤੀ ਹੈ, ਤੇ, ਆਪ ਹੀ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੇਹੜੀ ਗੱਲ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਉਹੀ ਗੱਲ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਜਾਂ ਸੰਕਾ ਹੋਵੇ। ਪਰੰਤੂ ਸਾਇੰਸ ਅਨੁਸਾਰ ਰੌਸ਼ਨੀ (Light) ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ, ਇਕ ਤਰੰਗ (ਵੇਵ) (Wave) ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪਦਾਰਥ (ਫੋਟੋਨ) (Photon) । ਜੇ ਅਸੀਂ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਸੰਕਾ ਕਿਉਂ?

ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ ਆਪੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ ॥੨੨॥੨॥ (੨੨੬)

ਜੇ ਕਰ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ, ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।

- ਸਾਇੰਸ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੀਵ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇ, ਚੇਤਨਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?
- ਜਿਹੜੇ ਜੀਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਚਟਾਨਾਂ ਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਜ਼ਕ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੈ।
- ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਜ਼ਕ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰੰਤੂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਲਈ ਜਿਆਦਾ ਤਰ ਲੋਕ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਗਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ, ਭਰਾ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸਹਾਰਾ ਵੀ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਹੈ।
- ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਕੇ ਮਨ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਵੀ ਉਸ ਵਰਗੇ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
- ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੇ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਚੰਦਰਮੇਂ, ਧਰਤੀਆਂ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ ਤੇ ਗਲੈਕਸੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਟਿਕਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾਮ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦਰ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵੱਡੇ ਰਸ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਮਿੱਠਾ

ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਖਿਆ ਨਾ ਜਾਏ, ਇਸ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ।

- ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਿਰਫ ਸਾਇੰਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਭਰਮਾਂ ਤੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਪਹਿਚਾਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿੱਖ ਸਕੀਏ।
- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਡੀ.ਐੱਨ.ਏ. ਤੱਕ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਕਿ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਡੀ.ਐੱਨ.ਏ. ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ।
- ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਕਈ ਰੰਗਾਂ, ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਬੇਅੰਤ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ”

(Dr. Sarbjit Singh) RH1 / E-8, Sector-8, Vashi, Navi
Mumbai - 400703

Email = sarbjitsingh@yahoo.com

<http://www.sikhmarg.com/article-dr-sarbjit.html>

ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ

(੫-੬ ਜੂਨ ੨੦੧੪ ਨੂੰ ਲਿਖੀ)

ਡਾ: ਦਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁੇਵਾਲ

ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਘੇਰਿਆ ਪੰਜਾਬ, ਲੱਗੀ ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਨ

ਪੱਤਾ ਵੀ ਨਾ ਹਿੱਲੇ ਹੋਇਆ ਹੁਕਮ ਐਲਾਨ।

ਉੱਤੋਂ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਦੀ ਪਲ ਪਲ ਉਡਾਨ।

ਘਰੋਂ ਜੋ ਵੀ ਨਿਕਲਣ, ਕਾਬੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਫੌਜੀ ਸੀ ਤੈਨਾਤ।

ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਹੱਲਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਤੇ ਹੋਇਆ ਧਾੜੇ ਧਾੜ।

ਬਿਜਲੀ ਵੀ ਗੁੱਲ, ਪਾਣੀ ਟੈਂਕੀ ਵੀ ਦੋਫਾੜ।

ਵਰ੍ਹੇ ਗੋਲੇ ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਟੈਂਕ ਦਿਤੇ ਵਾੜ।

ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਦਿਤਾ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਪਾੜ।

ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਏਂ ਦੇਣੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤ।

ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ।

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਬਹੁਤੇ ਦਿੱਤੇ ਮਾਰ, ਬਾਕੀ ਲੀਤੇ ਸਾਰੇ ਘੇਰ।

ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਲਾਸ਼ਾਂ, ਅੱਗਾਂ ਘੇਰਿਆ ਚੁਫੇਰ।
 ਬੂਟਾਂ ਥੱਲੇ ਅਸਮਤਾਂ ਨੇ ਹੋਈਆਂ ਅੱਜ ਢੇਰ।
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਘਰ ਹਰੀ ਦੇ ਹਨੇਰ।
 ਜੂਨ ਪੰਜ-ਛੇ ਦੀ ਵਿਨਾਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ।
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਭਰੀਆਂ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿਚ ਲਾਸ਼ਾਂ ਆਏ ਸਾੜ।
 ਬਾਕੀ ਜਿਨੇ ਬਚੇ ਦਿਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾੜ।
 ਜੂਨ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਉਤੋਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਹਵਾੜ।
 ਰੱਬ ਦਾ ਇਹ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਦਿਤਾ ਏ ਉਜਾੜ?
 ਸਿਗਰਟਾਂ ਤੇ ਬੀੜੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਸੌਗਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਥਾਂ ਥਾਂ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪਾੜ।
 ਹੋ ਗਿਆ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਖੰਡਰ ਦੇਫਾੜ।
 ਦਿਤੇ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਸਾੜ।
 ਟੈਂਕਾਂ, ਪਰਿਕਰਮਾਂ ਦਿੱਤੀ ਧਰਤੀ 'ਚ ਵਾੜ।
 ਸੜਿਆ ਚੰਦੋਆ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਸੌਗਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਹੋਰ ਛੱਤੀ ਗੁਰੂਘਰਾਂ ਤੇ ਵੀ ਹੱਲੇ ਹੋਏ।
 ਗੋਲੀਆਂ ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਬੜੇ ਮੇਏ।
 ਪੋਟਾ ਲੱਗਾ ਕੁਸਕੇ ਜੋ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਢੋਏ।
 ਸਿੱਖ ਘਰੀਂ ਬੈਠੇ ਹੀ ਆਤੰਕਵਾਦੀ ਹੋਏ।
 ਹੋਇਆ ਕੀ ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ? ਪਾਈਏ ਕਿਥੇ ਝਾਤ?
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਉੱਠੇ ਪਿੰਡ, ਲੱਗੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਨੂੰ ਆਉਣ।
 ਕਹਿੰਦੇ “ਹੱਥ ਦੇਣਾ ਨਾ ਬੇਗਾਨਾ ਅਸੀਂ ਲਾਉਣ”।
 ਟੈਂਕਾਂ ਦੇ ਰਸਾਲੇ ਘੇਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ।
 ਫੌਜੀ ਭੱਜੇ ਛਾਉਣੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂਘਰ ਬਚਾਉਣ।
 ਮਾਰੇ ਗਏ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ, ਬੜੇ ਅਕਸਮਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਤਮਾਮ।
 'ਸਿੱਖ ਟੈਰਰਿਸਟ ਸਭ' ਕਹਿੰਦੇ ਸ਼ਰੇਆਮ।
 ਲੜੇ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਲਈ, ਪਾਇਆ ਕੀ ਇਨਾਮ?
 ਲੱਗੇ ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਹੁੰਦੀ ਨਾ ਔਕਾਤ
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

ਭਰੇ ਹੋਏ ਅੰਦਰੋਂ ਸੀ ਸਿੱਖ ਬੜੇ ਦੁਖੀ।
 ਗਭਰੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਅੱਗ ਬਦਲੇ ਦੀ ਧੁਖੀ,
 ਦੱਬਦੀ ਦਬਾਈ ਨਾ ਚਿੰਗਾਰੀ ਘਾਹ 'ਚ ਲੁਕੀ
 ਗੁੱਸੇ ਆਇਆਂ ਭੁੰਨ ਦਿਤਾ ਦੇਸ ਦਾ ਹੀ ਮੁਖੀ।
 ਝੁੱਲਿਆ ਜੋ ਝੱਖੜ ਉਹ ਕਹਿਣੀ ਔਖੀ ਬਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।
 “ਖੂਨ ਦੇ ਬਦਲ ਖੂਨ” ਟੀਵੀ ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ।
 ਟਾਇਰ-ਪਟੋਲ ਲੈ ਕੇ ਹੜ੍ਹ ਭਾਰਾ ਆਇਆ।
 ਚੁਣ ਚੁਣ ਸਿੱਖ, ਅੱਗ ਲਾ ਲਾ ਸੀ ਜਲਾਇਆ।
 ਕਈ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਂਬੜ ਬਣਾਇਆ।
 ਸਾੜਦੇ ਜੋ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦਾ, ਲਾਕੇ ਬਹਿੰਦੇ
 ਘਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।
 ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੀ ਕਟਾ-ਵਢੀ ਚੱਲੀ।
 ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸੀ ਵਿਛਾਈਆਂ ਗਲੀ ਗਲੀ।
 ਦੇਖੋ ਜੋ ਵੀ ਲਾਸ਼ ਤੇਲ-ਟਾਇਰ 'ਚ ਜਲੀ।
 ਪੱਕੀ ਕੋਈ ਪਲਾਨ ਸੀ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਚੱਲੀ।
 ਸ਼ਰੇ ਆਮ ਕਾਤਲਾਂ ਦੀ ਨਚਦੀ ਬਰਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।
 ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਬਿਗਾਨਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ।
 ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਮੌਤ ਦਾ ਮਚਾਨ।
 ਰੇਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਢੇ ਬੜੇ ਸੈਨਿਕ-ਜਵਾਨ।
 ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜਿਉਂ ਮੁੱਕ ਚੱਲੀ ਅਸਲੀ ਪਛਾਣ।
 ਵੈਰੀ ਹੋ ਗਏ ਕੇਸ ਦਿੱਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਜੋ ਦਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।
 ਦਿਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੀ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਭਰ।
 ਘਲੂਘਾਰਾ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਡਰ।
 ਜੋੜਕੇ ਆਤੰਕ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਖਬਰ।
 ਕੀਤਾ ਪਰਚਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਘਰ ਘਰ।
 ਜਿਤਿਆ ਰਾਜੀਵ ਚੋਣ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਫਾਤ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।
 ਕਾਤਲਾਂ ਤੇ ਹੋਏ ਨਾ ਦਰਜ ਕੋਈ ਕੇਸ।
 ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਪਾਈ ਚਿੱਟੇ ਵੇਸ।
 ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਤੇ ਅਹੁਦੇ ਹੋਏ ਪੇਸ਼।
 ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਬਿਗਾਨਾ ਹੋਇਆ ਅਪਣਾ ਹੀ ਦੇਸ਼।
 ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ ਏ ਆਪ।
 ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਜਾਊ ਚੌਰਾਸੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ?
 ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਉਹ ਘੋਰ ਕਾਲੀ ਰਾਤ।

RESPECTED SIKH PIONEER SET TO TURN 100

Paul Dhaliwal of Abbotsford went from working in saw mills to professional wrestling and owning a trucking business
By Kim Pemberton, Vancouver Sun May 13, 2014

**Paul Singh Dhaliwal with an old photograph of himself as a young man, seen here in Abbotsford, one day before turning 100.
Photograph by: Mark van Manen , Vancouver Sun**

Paul Dhaliwal, a respected pioneer of Abbotsford's Sikh community, turns 100 Wednesday. He arrived in Canada in 1932, first settling in Abbotsford with his uncle. Today, Dhaliwal is regarded as one of the original settlers who helped build the local Sikh community. His father, who died when he was two, was one of the first pioneers to Canada from India, having arrived here in 1905.

Dhaliwal worked many years in lumber camps around B.C. until he was spotted by a wrestling promoter in 1945 and started touring the U.S. as a professional wrestler. One of the highlights of his wrestling career took place in Portland, Ore. when famed boxer Jack Dempsey acted as a referee for one of Dhaliwal's matches.

"He stayed a couple of hours and we had a long talk afterwards. He's a nice fellow," said Dhaliwal.

A scout from Hollywood noticed Dhaliwal at one of his matches and planned to try him out for a movie role. But around that time, Dhaliwal's mother in India became ill, so he went there in 1947 and stayed for a few years. It was during his return to India that he met his wife, Mohinder Kaur Dhaliwal. The couple settled in Mission in 1950 and raised their family, while Dhaliwal started his own trucking business, Paul Bros., which eventually became known as Mission Fuel Ltd. He retired from the trucking business in 1998 at the age of 84.

Dhaliwal over the years has been presented with the Order of Abbotsford, named Citizen of the Year and recognized by the National Historic Gur Sikh Temple and the Khalsa Diwan Society.

Dhaliwal's eldest daughter Vicky said her dad always believed in equal rights and raised his five daughters "like sons." The daughters all became professionals, working as teachers, an accountant and a social worker. His son followed in his dad's footsteps and became a trucker. Dhaliwal will celebrate his birthday today with his six children, seven grandchildren and close family friends. A larger party, with 500 guests, takes place Saturday at the Sikh Temple in Mission.

He said he attributes his long life to being happy and remaining active. "I worked very hard all my life and I do a lot of exercise," he said. He walks Dhaliwal's stairs and does modified pushups daily, against the kitchen counter, to exercise his upper body. He was driving up to one month ago, and continues to head out most days to the Sikh Temple in Mission to worship and spend time with his friends.

More and more Canadians now reach the age of 100 because of an increased life expectancy. There were 6,900 centenarians in Canada on July 1, 2013, according to Statistics Canada. That works out to about 20 Canadians per 100,000 — almost double the 11 per 100,000 in 2001. The 100-and-older age group is the second-fastest-growing age group in Canada after 60-to 64-year-olds. At the time of the 2011 Census, there were 875 centenarians in B.C.

kpemberton@vancouversun.com

© Copyright (c) The Vancouver Sun